

Vanaisa püts

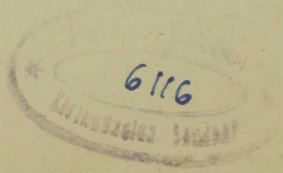
Juhhan
sookas

02

III-2502

JUHAN SOOKAS • VANAISSA PUSS

VANAISSA PUSS

III - 2502

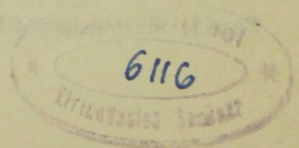
JUHAN SOOKAS

VANAISA PÜSS

Jahimehejutte
ja muid
naljalugusid

EKP KESKKOMITEE KIRJASTUS
TALLINN 1967

E
S71

TARTU ÜL. ...
RAAMATUKOGU

Kaas ja illustratsioonid Romulus Tiituselt

H. Hiibuse šarž

JUHAN SOOKAS, kodanikunimega Ivar Etverk, sündis 1932. aastal Tallinnas pedagoogide perekonnas. Kontrastide seaduse järgi, millel paraku ei puudu oma loogika, lõpetas noormees juba 23-aastaselt Eesti Põllumajanduse Akadeemia ja on sellest ajast alates suurema osa oma elust mööda saatnud metsas. Isegi praegu, värske bioloogiakandidaadina ja Metsanduse Teadusliku Uurimise Laboratooriumi juhatajana Tartus, ei suuda Juhan Sookas vabaneda Järvselja laante lummust ning on sügavalt veendunud, et kogu eesrindliku inimkonna õige koht on metsas.

Ja küllap ta metsas ringi luusides leidiski kábide hulgast ka selle prisma, mis võimaldab näha elu naljakaid kante ning neid teistele nauditavalt edasi anda.

Nii on meil siis tegemist nagu kahe sootuks omaette mehega, kes teineteist hästi tundagi ei taha — Ivar Etvergi näol noore ja paljulubava teadusemehega ning Juhan Sookase näol märksa vähem noore ja veelgi rohkem lubava humoristiga, kelle ehtrahvalikus laadis kirja pandud jahimehejutud ja muud naljalood on kõigile huumorisõpradele omamoodi maiuspaladeks.

VANAISA PÜSS

„Ma kuulsin, et sa sõidad Leningradi,“ sosistas mulle tuttav jahimees. „Too sealt komisjonikauplusest üks püss. Need uued ei kõlba ju kuhugi. Kaheksa aastat olen otsinud mõnda vanaaegset, aga õiget pole ikka saanud. Too misugune tahes, maksa või kullaga, aga too!“

Mulle tuli mu kadunud vanaisa meelde. Kui fašistid jalga lasksid, tassisin endale metsast leitud vintpüssi koju. Et hea sokku lasta või nii.

„Raske teine,“ ütles taat. „Noor mees võib ju niisugust tassida, aga minusugune enam mitte. No lase ka.“

Ma lasksin.

„Raske on teine jah,“ heietas vanamees edasi. „Ja raudu on ka ainult üks. Ja kuul on pisike, see mõni auk, mis tast jääb. Pauk on küll kõva, aga na peenike ja suitsu pole sugugi. Ei osata enam püsse teha. Mulle omal ajal kadunud Teinfeldt tegi kaheraudse, kaks pauku võis järjest lasta. Kuule valasime ise, passkuule, naelast tinast sai kuus tükki. Jooksid hästi, kaheteistkümne sammu pealt võisid karule põrutada. Ja kui sihuke kas või servakesega puudutas, oli loom tahe. Haavatuid ei olnud, ainult surnud ja jalgalaskjad.“

„No ega lindu niisugune ikka lennust tabanud, olgu see kuul või kõrvitsasuurune,“ targutasin vahele. „Selleks on ikkagi vaja kaasaegset tagantlaetavat kesksüütega sileda-
raualist...“

„Mine sina oma tagant laadimise ja keskelt süütamisega kuu peale,“ vihastas vana. „Püssi tuleb eest laadida ja tagant süüdata, see on ammu selge. Ja lindu ei lastagi passkuuliga, selleks on peenemat kraami tarvis. Valad

rohu sisse, vardaga tõsised tropid otsa ja siis oma toop või poolteist igasugust pudi-padi — naelapäid, väikesi kruvisid, hobuseraua krihve, peenekshakitud hangupiid... Ja rohi on kõige tähtsam. Väga hea oli „vinnera parhatnõi“, seda tuli minu püssile panna neli ja pool solotnikku; kui näpud sedamoodi kõverasse tõmmata, siis täpselt kolmveerand kõva peotäit. Sest sai kõike, pauku ja suitsu. Kord läksime Karula mõisa viinapruuliga — see oli mu onupoeg — Ilmatsalu luhta parte laskma. Ilus vaikne juulikuu õhtu oli. Sinikaela-pere läks parinal lendu ja meie lasksime kõik neli rauda lahti. Suits vajus maha ja ainult kuulsime, kuidas pardid vette tagasi potsatasid. Istusime meiegi ja tegime väikesed liigid. Selleks ajaks, kui suits hajus, polnud meist enam partide otsijaid... Eriti tore oli öösel lasta. Näe, siitsamast vanatoa aknast nuhtlesin ükskord märtsiööl jänest. Ünapuid näris, sunnik. Tulejuga oli oma viis sülda, käis jänese ni välja, nii et karvakärsahais oli taga. Sädemed ja põlevad tropid hõljusid hommikuni õhus. Jänest ei leidnud enne kui järgmisel lõunal, kui päike kõrgemale tõusis ja läbi suitsu paistma hakkas. Aga see siin — pliks ja valmis. Kah pauk!”

„No laadna, laadna,“ katkestasin taati. „Aga laadimine võttis jällegi pool päeva.“

„Pool päeva... Mis sellest, et pool päeva? Ega siis vanasti nii partsutatud nagu nüüd. Kust see moon oleks võetud ja kes selle metsa oleks jõudnud tassida? Rauad pandi kodus täis, paar kuuli tagavaraks suhu, rohi taskusse, varras vöö vahele ja käis küll. Aga sina lähed nepilendu ja põrutad oma 30 pauku asja ees, teist takka välja. Minu püssiga polekski saanud nii palju lasta. Kui kuus pauku ära tegid, oli õlg kaks nädalat sinine ja külas pooltel lehmadel piim kinni. Aga kus oli ikka laskmisel mõnu! Teritad räni, uuristad viskariga süüteauku, riputad rohtu pannile — terve teadus. Ja pidid täpselt teadma, millal sa püssi käima paned, sest ega ta eriti äkiline olnud. Kõige õigem aeg oli siis, kui koer eemal mõne looma üles võttis. Nii kui esimest klähvakat kuulsid, nii lasksid kuke alla. Siis ta — seesamune püss ikka — hakkas susisema ja vusisema, ajas pragudest ja vaskvõrude vahelt musta suitsu välja ning värises vaikselt. Sina aga panid teise rahulikult puu najale püsti, pistsid piibu näkku ja ootasid looma.

Enamasti selleks ajaks, kui loom liigi jõudis, oli ka asi nii kaugel, et pauk tuli välja. Noh, läks mõnikord vähe vara lahti või jäi sutt hiljaks, siis oli asi mokas ja tuli otšast peale hakata. Aga oma süü, et rehnutti ei tunne... Jah, siis oli jaht üks täis kunstkopp värk! Aga see siin — püss! Padrunid, tagantlaetav, aga kuul nagu naaskell! Mis sa tühjaga jahid!"

Ütles ja viskas mu püssi linaleoauku.

Ega saanudki minust õiget jahimeest. Ju vist ikka sellepärast, et pole korralikke riistu.

ÕIENDUSEKS „VANAI SA PÜSSI“ JUURDE

Pärast „Vanaisa püssi“ esmakordset trükis avaldamist sai autor alljärgneva kirja, mis avaldatakse õige vähesel määral kohendatud kujul.

Väga austatud Juhan Sookas!

On väga tore, et Teie oma kirjutises „Vanaisa püss“ olete julgenud välja ütelda selle tõetera, et need praeguse aja püssid ei kõlba kuhugi. Seejuures teete ülekohtu vana-dele lukuga ehk satvoriga püssidele, püüdes väita, et ain-sad head püssid olid need eestlaetavad. Minu isa tõi Jaa-pani sõjast salaja kaasa ühe berdanka, mille meie ümber puurisime 32 kaliibri peale ja tegime sedasi haavlipüssiks. See on auga teeninud minu isa, mind ja teenib praegu minu poega, kes õpib Tartu ülikoolis metsaasjandust.

Tõsi küll, praegu hakkab see püss juba veidi kuluma. Nii on padrunipesa veninud sedavõrra suureks, et peab padruni tagumise otsa ümber mähkima lõnga või nõõri, et kest jämedam oleks ja õiges kohas püsiks. Sellest tuleb mõnikord pahandust, sest suurema või pikema jahi juures saab kodust kaasa võetud nõõr otsa ja peame arutama lõnga oma sokkidest, mispärast memme käest hiljem pahandada saame, et sokisääred on jälle na lühikeseks jäänud. Satvorist on temal jälle üks naga puudu, ning et meie perest on kõik puutõõmehed ja ei ainustki seppa, siis teeme me selle asemele puust punni, mis aga ei kan-nata üle kahe paugu välja. Seepärast peab neid punne kodus terve hulga valmis vestma (kõige parem on saare-puust) ja kaasa võtma. Mina hoian neid endal laskmise ajal hammaste vahel, nagu naised juuksenõelu, sealt on kohe hea võtta ja pista kuhu vaja. Sellel on veel see hea

külg, et minul hakkavad hambad kangesti lõigisema, kui suurt looma lasen, nii et kas või peluta loom ära, aga kui need punnid on hammaste vahel, siis pole see kuulda. Lööknõel on temal ka natuke lühikeseks kulunud ega ulatu alati tongini, seepärast ei tohi padrunit laadimisel tongi kuigi sügavale lüüa, vaid tuleb parajasti kühmu jätta. Vahel ei aita see ka, siis on kõige lihtsam püss välja sihtida ja senikaua lööknõela üles kiskuda ja alla lasta ilma satvori avamata, kuni pauk tuleb.

Aga muidu on ta täitsa korras püss, kui mitte arvestada seda, et tal rihma-aasasid pole, mispärast teda tuleb pike-mate rännakute ajal kanda püksirihma vahel nagu mõõka. Vanasti olid tal aasad küll, aga need tulid küljest ära, kui isa ükskord raudtee ääres jahil oli ja vedur mööda sõites äkitselt vilistas. See olnud õige raudteede hakatuses ja püss polnud nendega veel harjunud. Aga see teras, millest raud on tehtud, on lihtsalt kuld. Kui ma veel noormees olin, siis kukkusin ükskord sügisel kiilasjäaga vastu suurt põllukivi ja püssiraud läks keskest mõlki, nii et läbi toru vaadates vaevalt valgus näha oli. Laadisin siis ühe padruni kahekordse rohulaenguga ja natuke jämedama kuuliga kui õigus, ja lasksin lahti. Seda oleksite pidanud Te nägema, mis siis sai! Kuul jäi muidugistki selle kitsa koha taha kinni, sest ega ta sealt nii äkki läbi mahtunud, püssitoru ajas sellest natuke tagapool üles, nagu oleks ta herilaste käest nõelata saanud, ja kogu püss kiskus ennast küüru justkui kange valu käes. Isa karjus hirmsa häälega: „Ära sa satvori lahti kisu! Püss on pauku täis ja... Hoiä kõvasti!“

Kuid siis püsis kuul ennast ka juba sealt mõlgi kohalt läbi, mõlk läks sirgeks. Ja kus tuli pauk, kõva ja pikk nagu söömavaהל!

Mõlgi saime küll välja, aga rauasuudme venitas laiaks nagu leetri. Kuid see oli väga kasulik, sest kui me seda haamriga tagasi pinnisime, ja paistetanud kohta seal raua keskel ka, siis leidsime, et kui püssiraua otsa natuke koomale lüüa, siis hakkavad haavlid palju paremini kokku jooksuma ja püss võtab kaugemale. Poeg rääkis, et nüüdsel ajal olevat leiutatud niisugune püss, mille kokkujooksu saab timmida, aga meil oli see juba ammu. Kandsime alati metsas kaasas väikest haamrit, millega vikateid pinnitakse, ja kui nägime, et loom oli liiga kaugel, siis kloppi-

sime rauasuudme vasaraga hästi kokku. Võttis nagu piit-
saga 120 sammu peale!

Vaat' seda ma tahtsingi Teile kirjutada, et ärge Te selle
oma vanaisa eestlaetavaga nii väga hüpake, sest oli
vanasti ka häid tagantlaetavaid, mida Teie vanaisa ilmselt
ei teadnud, kuna mulle paistab, et ta polnud eriti laialt
liikunud mees.

Tervitades ja tänades, et Teie eesti kirjanduses nii vaja-
liku teema, nagu mitmesugused jahipüssid, olete üles võt-
nud,

ENDEL KADARPIK,
sünd. 1880, end. metsaametnik

PENSIONILE

Valdimuru vahtkonna metsavaht Peeter Lill, 83-aastane kõbus vanamees, läks pensionile pärast 59-aastast laitmatut teenistust. Tema pidulik puhkusele saatmine oli kavas laupäeval kohe pärast tööd.

Lõunaajal astus vana Lill metsamajandi direktori kabinetti.

„Noh, juba siin,“ imestas direktor. „Kuidas te nii kähku saite, auto ju alles läks teile järele?“

„Autoga nüüd keegi sõidab niisugust lühikest maad,“ kostis kõnetatu. „Siit otse läbi metsa ei tule ju täit kahtkümmend verstagi. Kui veel va Nikolai-kadunuke meid valitses, lasi parun mul iga nädal korra siin käia. Ikka jala. Ütles, et vaadaku metsavaht veidike metsa ja tulgu pärast tiiruga mõisast läbi.“

„See oli parun, nüüd on teised ajad. Ja üks teil ole vahepeal neid aastakesi ka juurde tulnud.“

„Seda küll,“ haaras vastne pensionärikandidaat jutuotsa jälle enda kätte. „Aastakesi on õige mitu juurde tulnud ja tervis pole ka enam see. Palju viletsam kui siis, kui ma eelmine kord pensionile läksin.“

„Kuidas eelmine kord?“ ei saanud direktor aru.

„Noh, kui see vastne pensionide seadus tuli, siis ma korra juba läksin pensionile. Majandi rahvas kinkis veel mälestuseks suure kella, hõbeplaadiga. Ega ma ise, aga naabrid hakkasid peale käima, et vana mees, mis sa ennast tapad. Naljamehed, nagu töö tapaks! Aga et ma parajasti endale uue perenaise majja tõin — vana, hea hing, oli juba 30 aastat mulla all — siis andsingi järele. See naisevõtmine nõuab ju ka omajagu õiendust. Nojah, paningi ameti maha ja olin kaks kuud kodus. Igavus tahtis

ära tappa. Uut metsavahti ka kohe ei saadud ja üks ma siis hakkasingi uuesti. Teie seda aega ei tea, küllap õppisite alles. Aga nüüd pole pääsu. Tervis on läbi. Kui juhtun vahel tilga viina võtma, siis kipun vinti jääma ja pimedas ei näe enam kuigi hästi. See suvi on ka üks igavene vesine, ei tea, kas jõuaksingi enam töö kõrval endale lehmaheina valmis teha. Aga mis nüüd — aega küll ja poiski lubas linnast appi tulla. Ega tast heinategijat ole, olgu loogu võtma või muu kergema peale. Möödunud aastal käisin teisega metsas puid lõikamas, siis väsis küll õhtuks ära. Ega metsatöö ole ikka laste jaoks, see nõuab kõva konti."

"Kas pojalt on koolivaheaeg või?" küsis direktor.

"Mis koolivaheaeg, poiss on juba paar aastat pensionil. Need noored on ju nüüd kole hädised. Aga vaat' Abhaasias, ma lehest lugesin, olid mehed laulukoori asutanud, kuhu kedagi alla saja aasta vastu ei võetud. Ühe korra tegid siiski erandi — kui solist ära suri. Siis pidid hädaga ühe 98-aastase poisikese sekka võtma. Ära rikkusid sellega kogu asja! Üks 118-aastane mees jälle kolis Moskvasse elama, just enne valimisi. Valimiskomisjonis targad mehed parandasid nimekirjas ta sünniaasta ära, võtsid sada aastat maha, et kirjaviga või nii. Läksid siis lilledega vastu võtma seda noort valijat. Aga tuli hoopis paremates aastates küps mees. Vaat' need on mehed! Aga meil..."

Vana lõi lootusetult käega.

"Kuidas õhtuse kojuviimisega jääb?" küsis vahepeal tühjalt tagasi jõudnud autojuht.

"Ah, mis te hakkate endale tüli tegema," lausus Lill. "Viga mul siit jalagi visata. Aga kui just direktor ise ka kaasa tuleks, siis juba nagu tasuks sõita. Eit lubas kuke maha lüüa, prooviks seda veidike. Tulge jah, puhume juttu ja istume ivake, ega ma iga päev pensionile lähe. See ikka niisugune haruldane sündmus..."

"Pole ta nii väga haruldane midagi," mõtles direktor nõustudes. "Minu eelkäija su kord juba puhkusele saatis ja pole ma sugugi kindel, et minu järeltulijal sedasama teha ei tule."

Nad läksid saali, pensionäri puhkusele saatma.

Ühel pilkasel oktoobriööl loksutati veoauto kastis seltskonda, mis koosnes tosinast nimekast ja kuulsast kütist ning samapaljast noorteseksiooni liikmest. Viimased olid kaasa võetud ajajateks. Sõidu eesmärk oli vägev metsseajaht ühes Peipsi-äärstes kolhoosis, kus ühismajandi juhatuse andmeil metssead tegid niisugust kahju, et igal aastal tuli rohkem viljapõlde maha kanda, kui üldse oli külvatud. Ühtlasi oli jaht kavandatud noorteseksiooni kraptsakamatele ja lootustandvamatele õppedemonstratsioonina. Et kuidas neid sigu just tappa tuleb.

Ja peab ütlema, et seltskond, see küttide oma, sobis selleks suurepäraselt. See oli lihtsalt tore seltskond, täis energiat ja hakkamist. Läikimanühitud vasksed jahisarved, ümber keha väänlevad padrunivööd, vahedad jahinoad ja välitaskud pimedas fosforestseerivate kompassidega, kaardirullid ja gloobused, seljakotid täis krabisevat pärgamenti ja salapärast mulksumist. Ning püssid: kahe- ja kolmeraudsed, kukkedega ja ilma, rauad pealakuti ja rauad kõrvuti, simsonid ja sauerid, paradoksid, boksflindid, štutserid. Üksi püssipärad oleksid andnud rikkalikku materjali väärispuitude kolleksiooni koostamiseks.

Esimesed kümme kilomeetrit kulusidki relvastuseküsimuste arutamisele. Igaüks rääkis, kui kaugele ta püss võtab, kui hästi õlga hakkab (nii et saab täpselt lasta päris ilma sihtimata!), kuidas tühjad kestad nagu iseenesest püssist välja kargavad ja laetud padrunid asemele poevad. Ja jahinoad! Jäi vaid imestada, miks lugupeetud jahimehed ise üldse metsa lähevad. Oleks piisanud nendele nugadele kuskil metsa vahel vaba voli andmisest, ja need

oleksid pooltosinat metselukat sealsamas oma käe peal paljaks koorinud nagu kartulid, enne kui loomad üldse oleksid taibanud, et tegemist polegi sääskedega.

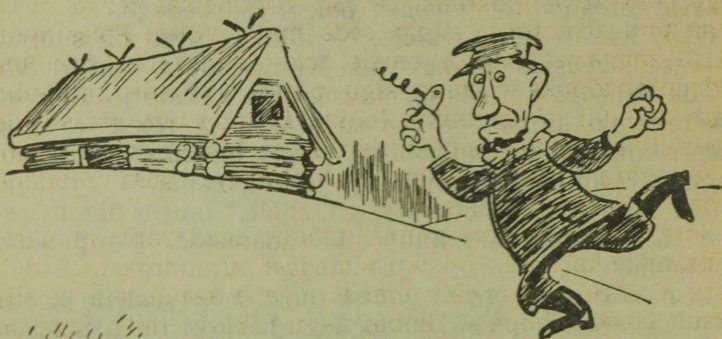
Edasi kaldus jutt sigadele. Nenditi, et need on suured, karvased, mustad ja haisvad. Kui haavata saavad või muidu pahased on, siis tormavad sulle kallale ja lõhuvad nõelteravate kihvadega ära su sääred ja reied, avavad kõhukoopa või teevad midagi veelgi hullemat. Just nii, nagu neil parajasti aega või tuju juhtub olema.

„Juhtugu ta ainult ette õigele mehele,“ lausus üks mees-
test. „Ma kihutan talle kuuli otse südamesse, jääb paigale kui puunott.“

„Kui lubate, räägin teile ühe loo,“ segas vahele keegi peenikese häälega kütt. „Möödunud aastal oli üks mees kuskil Võru kandis naisega heinal, lõpetanud parajasti kuhja tegemist. Naine muidugi kuhja otsas, mees hangus all. Korraga tulnud heinamaale metsliga põrsastega. Vaadanud mehele korra altkulmu otsa, see kohe plagama. Naine istunud kuhja otsas õhtuni. Järgmisel päeval antud mehele kuri käsk see koletiste sugu metsast silmapilk ära hävitada. Ma ei lasku tehnilistesse üksikasjadesse, kuid lõpuks rünnanud haavatud loom jahimeest, kes kihutas talle umbes kümne sammu kauguselt kuuli vasakusse silma. Loom hüpanud mehe najale püsti, pannud esijalad ta õlgadele ja laksutanud oma verises vahus lõugu. Siis langenud elutult maha, mees takka järele. Südamerabandus.“

„On ikka vihased loomad küll,“ kinnitas kolmas. „Sealsamas metskonnas, kuhu me praegu sõidame, hakanud nad umbes kuu aega tagasi külarahva kartulipõlde rüüstama. Küll tehtud hernehirmutisi ja pandud välja valvur, kes öö läbi põldude vahel panne kokku tagus ja lõkkeid põletas. Aga ei midagi. Siis võtnud üks poiss südame rindu ja roninud kuuvalgel ööl oma üheraudse püssi-tortsu ja peotäie padrunitega keset põlde kasvava kase otsa. Öösel kostnud sealt pauke, siis appikarjumist ja haledat oieta-
mist, kuni kõik mattunud sigade röhkimisse. Hommikul varavalgel läinud hangude ja kirvestega relvastatud külarahvas põllule poisi jäänuseid otsima. Poiss rippunud meelemärkusetult kase otsas, püksirihmaga ümber ladva seotuna. Hiljem selgus, et öösel tulnud puu alla pesakond sigu. Emist pidanud nooruk vähe suureks, seepärast tulis-

tanud ühte pörsast, kes valusasti vinguma pani. Vihane emis karanud alul puu najale püsti, siis hakanud kihvadega selle tüve lõhkuma. Varsti kogunenud terve pesakond puu alla, ilmse sihiga seda maha võtta. Poiss roninud hirmuga järjest kõrgemale, tulistanud välja kõik oma padrunid, lõpuks visanud sigu püssiga ja siis kaotanud teadvuse. Nii ta hommikul leiti. Et teda puu otsast alla saada, tuli kutsuda tuletõrjujad. Kase tüvest oli aga pool nagu puurmasinatega läbi uuristatud ja püss raudade kohalt pooleks hammustatud.

„Puu otsa ei maksa minna, mõned sead ronivad päris hästi, nagu karudki,“ õpetati pimedast autonurgast. „Tuleb lasta ründav siga endale umbes meetri kaugusele ja siis järsult kõrvale hüpata. Umbes nagu härjavõitleja. Siga on otsekohe ise loomuga loom ega saa nii ruttu pöörata, jookseb mööda. Ja oletegi päästetud.“

Kütid ohkasid ja silusid salaja oma kõhukesi. Arvatavasti kujutasid end kergelt nagu tiivulised kuuepuudased rukkikotid läbi õhu vuhisevat.

„Ja-aa,“ venitas mõtlik hääl, „näe, minu naaber, see Pulluse Ants kah hüppas, aga siis oli, ise mees nagu härg, kraavis pikali ja kolmekümnekilone pörsas tal kukil. Ants sai ühte pihku ülemise, teise alumise lõua ega lasknud siga ligi. Aga parema käe väikese sõrme küüne lutsutas elajas siiski ära. Metsavaht tappis selle pörsa ta seljas taskunoaga ära, aga oli teine ise ka nii ähmis, et tõmbas tera asemel lahti konservikarbiavaja ja nüsis sellega.“

„Mis nad muidu kaaluvad, need suured sead?“

„Üle kahesaja kilo.“

Ilm hakkas valgenema. Silm seletas juba autokastis istuvaid inimesi. Metsavahi elamu juures ootas neid kohalik metsaülem.

„Teil on õnne,“ lausus see. „Sigade asupaik on täpselt teada. Siin on mees, kes ei saanud eile õhtul koju minna, kuna seakari ta maja piiras.“

„Jaa-jaa,“ kinnitas metsaülema kõrval seisev ehmunud näoga väike mehike. „Terve kari suuri koledaid sigu. Ühel tolknes mingi riideräbal kihva otsas, oli vist kellegi maha murdnud.“

„Võsul olid sead kaks koolilast ära söönud, nii et järele jäi ainult matemaatikavihik, sest see oli nii vigu täis, et isegi siga ei söönud...“

„Tähelepanu,“ katkestas seletajat metsaülem. „Palun laskurid minu juurde kohtade väljaloosimiseks. Aega on vähe.“

Kütid tammusid jalalt jalale ja piilusid üksteist altkulmu.

„Ei tea,“ lausus äkki nende vanem, „pagana külm hakkas seal autokastis konutades. Ja nüüd jää jälle seisma. Parem läheks ajama. Poistel ju ka püssid kaasas, las proovivad kätt. Me, vanad mehed, oma elus neid sigu küll lasknud!“

Ja ta sokutas ajajad ette.

TAALO

„Sa lasksid Taalo maha?“ hüüatasin ehmunult. „See oli ju parim koer, kellega ma olen elus jänesejahil käinud!“

„Maha!“ vastas mu vestluskaaslane napsiklaasi jalga näppides. Minu jahmatust märgates lisas ta mornilt: „Ei saanud teda enam pidada, hakkas jooma.“

Mu nägu oli vist väga totter, sest ta muigas virilalt:

„Ei taipa, mis? Seda tuleb just täpselt nii mõista: ei saanud pidada, koer hakkas jooma.“

Ta viipas möödaruttavale ettekandjale ja jätkas:

„Kas mäletad veel viimast jänesejahti Puka ümbruses? Koera harjumata käpad olid õhtuks nii läbi, et tõin ta metsast seljakotis ära. Mäletad seda ligast puhvetit, kus me rongi ootasime? Põrand oli nii räpane, et koera kaastundest enda kõrvale taburetile tõstsin. Vast on sul ka meeles, et janust piinatud loom mu õllekruusist paar korda keelega limpsis? See oligi algus. Nädal-poolteist hiljem oli minu pool väike jäneseõhtu. Niisugune tavaline — paar sõpra, mõned jäneseid... Rääkisid Taalo õllejoomisest, see tegi kõigile nalja. Kui joodik, siis joodik. Leotasime leivatükke viinas, kastsime sousti sisse ja pakkusime koerale. Ei tahtnud algul võtta, kurjaga kugistas kuidagi ära. Kui pähe hakkas, polnud enam vaja sousti sisse kasta...“

Ettekandja asetaski sõna lausumata uue karahvini lauale.

„Kuhu me jäimegi?... Ah-jaa, lakkus paljast viina... Pärast istus maas ja ulus, koon taeva poole. Kippus kallale naabri koerale. Katsus ronida söögilauale. Läks tülikaks, lasksin ta välja... Kuigi endal toas korralik ase, oli ta uinunud prügikasti kõrval hoovinurgas. Kas teeme?...“

„Jah . . . Viimaseks korraks see ei jäänud. Minu joodik koer sai kuulsaks. Sõbrad, tead isegi . . . Tahtsid näha, kuidas ta seda teeb. Taalo muutus riiakaks, kord isegi hammustas mind, kui talle peaparandust pakkusin. Niisugustel hommikutel lonkis ta maja taga jalgrajal, varitses mööda-käijaid. Napsas selja tagant või tuli vastu, heitis sammu kümme eemale maha, pani pea käppadele, vahtis silma ja urises. Inimesed hakkasid ringi käima. Imelik, aga enamasti kimbutas ta naise . . . Kas võtame? . . .“

„Tead isegi, teinekord jäävad poolikud pudelid nurka vedelema . . . Need hakkasid millegipärast ümber minema, sisu voolas põrandale maha. Vandusin eidekest, kes koristamas käis. Tema ajas jumalakeeli vastu. Siis aga tabasin süüdlase. Avasin ukse, kui Taalo parajasti põrandalt veini lakkus. Noh, sai korraliku nahatäie, ja pudeleid ei jätnud ma ka enam lohakile. Paistis, et võtab mõistuse pähe . . .“

Nojah . . . Esimesest jänesejahist ei saanud ma ise osa võtta ja laenasin koera tuttavale. „Kui sa pole enne korralikku jänest saanud, siis täna saad,“ kiitsin. Aga võta näpust! Tuttav oli maruvihane, kui Taalo tagasi tõi. Mõtle ometi: koer ei ajanud terve päeva jooksul ühtegi jänest. Selle asemel lonkis ühe purjus jahimehe kannul, nina õieli.

Teen veel ühe katse, mõtlesin. See oli mu isakodus, Alutagusel. On seal vast puskar, einoh — viietärniline! Läksime muidugi ka jahile. Ja — ime küll — koer võttis kohe ühe valge jänese ette, läks sellega paar kvartalivahet edasi ja hakkas siis tiirutama. Mu hingele kogunenud hirmsad kahtlused hakkasid juba hajuma. Taalo tegi tihnikus kolm-neli keerdu, aga jäi enne vait, kui meie sinna jõudsime. Otsisime lõunani, vilistasime, hõikasime ja puhusime pasunat. Lõpuks leidsime ta täiesti juhuslikult kõige tihedamast võpsikust. Ta oli end puskariaajate juures maani täis kaaninud ja magas kui nott. Jätta jäneseajamine pooleli ja hakata jooma . . . See on vähemalt mahalaskmise väärt . . . Ja laskingi.“

„Aga kas teda kuidagi parandada poleks saanud?“ küsisin masendatult.

„Parandada? Arvad, et hüpnoosiga?“ muigas ta virilalt ja viipas ettekandjale.

Kevadel õnnestus meil osta kolhoosi karjapoisilt pesakond hundikutsikaid. See tegi meist paugupealt maailma-kuulsad jahimehed ja meie seksiooni premeeriti põdralaskmise loaga.

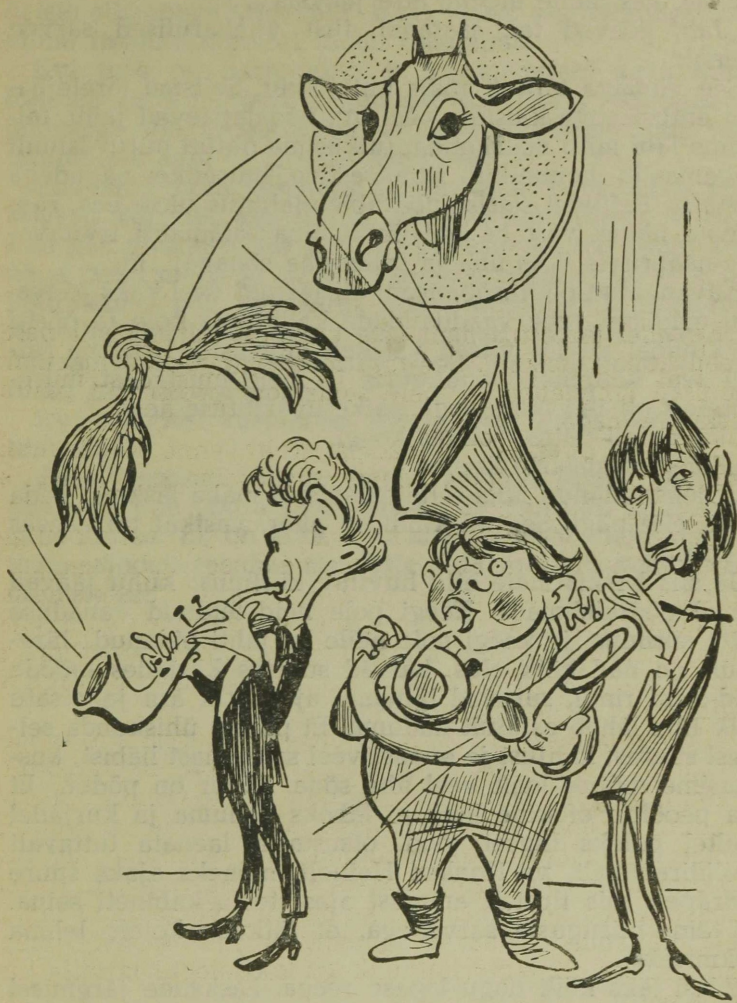
Jahiga alustasime nii nädalat kolm enne kavandatud põdrasöömist. Nii igaks juhuks, sest looma asi — äkki ei annagi nii lihtsalt ligi.

Esimestel päevadel olime väljas kogu seksiooniga. Ajujahis on üks tähtsamaid jahipidamise riistu hea kisa, seepärast võtsime kaasa ka need oma naishõimlased, kellel see anne oli eriti hästi välja arenenud. Panime nad ajama, ise aga laadisime oma ühe- kuni hulgiraudsed püssid otsast lõpuni kuule täis ja olime valmis nagu seitse usuvägilast pullil hinge välja võtma.

Üldiselt kulges jaht normaalselt ja ammu ajast sisse-sõtkutud rada: lärm, kära, naljad, pasunapuhumine, pudelilaskmine, sündimata jahilugude rääkimine tõestisündinute pähe. Ainult... ükski sobiv põder ei võtnud jahist osa. Närviliseks muutunud jahiseltskond jagunes erakondadeks, kelledest ühed soovitasid põtru otsida rabast, teised heinamaadelt, kolmandad võsastunud lankidelt, neljandad vanadest hõredatest kuusikutest, viiendad... Kisa oli nagu riigivolikogu koosolekul ja villa just sama palju.

Ühel ilusal õhtul, kui oli lõppenud järjekordne lahing rabapartei ja võsapartei vahel, istusime, ninad norus, oma kokkukuivanud seltskonnaga Kikepera kaupmehe puukuuris ja proovisime õlut.

„Põtra meil ei ole,“ lausus keegi kurvalt.

„Pole,“ ohkasime kooris.

„Oleksin pidanud selle pulksarvedega pulli maha laskma, kes meile üleele ette jooksis . . .“

„Jah, peavad tal, saatanal, just viieharulised sarved olema!“

See viimane tarkus andis uut jõudu. Seitsme järelejäänud entusiastiga käisime veel ligi nädalapäevad jahil, tal lasime läbi mitu metskonda, tuikusime õhtuti puruväsinult magama ja hommikul silmitsesime murelike nägudega üksteist. Paljudel seisis juba abielulahutus ukse ees, rääkimata häbist vastata igal õhtul oma salamahti irvitavatele naabritele ikka ühe ja sellesama sõnaga: „Ei . . .“

Kavandatud põdrasöömiseni oli jäänud veel kaks päeva. Õlu müdistas juba vaadilaudade kallal mis kole ja öösiti oli kuulda, kuidas vitsad vaikselt niutsusid. Istusime jällegi seal kaupmehe puukuuris ja meie mustadest muremõtetest oli ilm pime nagu päikesevarjutuse aegu.

„Pole meil põtra,“ ohkas keegi.

„Pole,“ vastasime kooris.

„Oleks pidanud ikka selle emapõdra maha laskma, keda Karla eile nägi. See oli kindlasti aher, vasikat tal kaasas ju polnud.“

Ja siis kerkis meie ette huvitav küsimus: kuhu jäävad vanad põdralehmad? Keegi pole neid leidnud vanaduse kätte surnuna, ja keegi pole neile ka jahti pidanud. Järelikult on nad kõik elus, käivad suurtes karjades mööda soid-rabu ringi, surevad lähemal ajal äkki ära ja otsatu hulk liha läheb asjatult kaduma. Et päästa ühiskonda sellisest suurest kahjust ja ennast veel suuremast häbist, kustutasime mõttes loalt veel ühe sõna. Põder on põder. Et aga peoõhtu efektne hetk ei läheks kaduma ja kurjadel keeltel poleks liigset tööd, otsustasin laenata tuttavalt koolidirektorilt, va Konksu Heinolt, mõneks ajaks suure põdrapea, mis ilustab ammust ajast tema kabineti seina. Oli teine niisuguste sarvedega, et jätkuks kolme lehma laskmiseks.

Edasi läks kõik nagu lepase reega. Lasksime järgmisel päeval ahtra „sarvedeta pulli“, peletasime kevadise vasika hirmsa häälega eemale (järelkasvu eest tuleb ju hoolitseda!), andsime liha naisperele üle ning toimetasime öösel kolhoosi traktoriga paljuihaldatud ja tagaotsitud sarvilise pea vargsi kohale.

Põdraõhtu kujunes suurejooneliseks. Karvane põdrapea mustas seinal nagu karu tagumine pool ja inimesed lausa õgised silmadega vägevaid sarvi, kust me ettenägelikult olime inventarinumbri maha kraapinud.

Kui tuju oli haripunktil ja kõnepidajaid kaks korda rohkem kui kuulajaid, kogunesid rahvamaja pasunapoisid põdrapea alla, et seksiooni esimehe soovil mängida vana jahimeeste lugu — „Metsa läksid sa . . .“

Kas nüüd mõni pillimees ülemealikuse hoos puhus vähe kõvasti või mis, aga metsa läks see lugu tõesti. Vaevalt said nad alustada, kui põdral kukkusid sarved suure kolina naga peast maha ja seinalt vaatas jahmunud seltskonnale põdralehma pea, etteheitev pilk pruunides klaassilmades. Ainsaks ilustuseks tema nudil pealael olid kaks roostetanud naelajuppi, millega talle pärast surma täiesti ülekohtuselt olid sarved tehtud.

Kui kolhoosi karjapoiss sellest loost kuulda sai, oli ta lausunud:

„Naljavnad! Terve karja huntide jaoks raha jätkus, aga ühe põdra jaoks mitte. Ja mul olid padrunidki juba laetud. Ei, on ikka tõsi, mis ajalehed kirjutavad, et meie rajoonis tehakse elanikele ikka veel lubamatult vähe teenustöid!“

Tol kevadööl äratas mind kloppimine uksele ja seda saatvad kentsakad hüüded:

„Kes seal on? Kes seal on?“

Surusin alla keelele kerkinud kurja vastuse — „ütle parem, kes sa ise oled!“, sest tundsin häälest ära metsamajandi inseneri Karl Petrovitši, kelle komme kutsuda ennast ees- ja isanime järgi pärines nooruses metsakorraldajana Siberi taigas veedetud päevadest. Nüüd ta seisis mu ees avatud uksele laias rohelisest presendist vihmamantlis, seljakott seljas ja püss kaenla all. Ta tahtvat ära kasutada oma seni veel realiseerimata metsiselo viimast kehtivuspäeva üheks tubliks kukejahiks.

Noh, hommikuni oli veel aega, ning et Karl Petrovitšil on tavaliselt vanainimese linnu-uni ja enne jahti sedagi mitte, siis võtsime istet. Vana otsis nobedasti seljakotist „passi“, mille mittetäielik sisu seletas ka mu külalise ennitisi võrdlemisi loogikavaaseid hüüdeid, ja kantsaka suitsuribi. Minu katsed midagi toekamat hamba alla otsida tõrjus ta tagasi kaaluka väitega, et . . . „hakka nüüd vastu ööd suppi keetma“. Siis võttis ta kähku kaks pisikest napsi. Ta tegi seda alati kaheviisi, sest „ei pauguga suurt looma maha saa ega põle ka ahjus üksik halg“. Jäi aga mulje, et kui neid „tipse“ halgudega võrrelda, siis pidi vana sisemus küll meenutama küttekantori laoplatsi.

Edasi tatsas see rahutu mees oma lühikese sammuga poolteist tundi ümber mu ümmarguse söögilaua ja seletas, kuidas ja kui palju ta seal Siberis neid metsiseid ikka on

lasknud ja kui head need „hundisavve“ sees küpsetatult maitsevad.

Aeg-ajalt kargas Karl Petrovitš üle ukse välja ilma vaatama, ning ehkki see oli suurepärane, manas ta seda kurjasti-kurjasti ja siunas iseennast, et ta üldse niisuguse ilmaga välja tuli: ainult loll minevat sihukese ilmaga jahile, niikuinii ükski kukk ei laula! Selle jutu salajane tagamõte seisnes vanamehe kindlas veendumuses, et ilm on „emane“ ning kui ta kuuleb, et teda kiidetakse, siis viskab kohe mõne vimka sisse ja rikub kogu loo ära. Sellele järgnes lepitav „duplee“, seekord juba väitega, et ühe naeri pärast keldrisse ei minda. Ilma ja homse kukemängu osas asuti aga seisukohale, et „mis siin ikka räägime, mis me homme keedame“.

Siis kargas ta äkki üles kindlas veendumuses, et nüüd oleme mängu hiljaks jäänud, ja kui ka ei ole, siis on teised jahimehed juba kõik kuked maha lasknud. Nende muredega tormasime mööda maanteed mängukoha poole.

Ajuti lõi mu kõrval kevadöö pilkases pimeduses helen-dama vanamehe kiillaspea, teatades sellega, et müts on järjekordselt kadunud. Seejärel tuli kápuli läbi ronida ja käega üle patsutada paar aakrit maanteed, kuni Karl Petrovitš oma kadunud peakatte kuskilt seljakoti rihmade vahelt üles leidis.

Jäi veel astuda napp kilomeeter mööda võsastunud sihti alla rabasse, kui Karl Petrovitš kraavi kukkus. Seda saatis ähkimine ja meloodiline pull-pull-pull, mis informeeris meid püssiraudade täitumisest veega. Jäi mulje, nagu püherdaks jõehobune Niiluses. Edasi sööstis hiljaksjäämist kartev vana rabinal mööda sihti mängukoha poole, kusjuures tema presentmantel tegi vastu põõsaid ja mulluseid kuivanud pilliroovarsi hirmsat lärmi ning vettinud saapad lirtsusid mingil imelikul bugi-vugi viisil. Kõike seda saatis ta kilomeetrite kaugusele kostvate hüüetega:

„Tasa, tasa, nad võivad siinsamas lähedal olla!“

Järgnesin talle, tasa kirudes.

Mänguplatsil läksime lahku. Karl Petrovitš jäi istuma ühe jämeda männi alla ning püüdis jalast ära sikutada oma märgi saapaid. Et ta on küllaltki kogukas, meenutas see tegevus koera, kes püüab oma saba suhu saada.

... Päike oli juba kõrgel, kui ma, kukk käes, kogunemis-kohta jõudsin. Karl Petrovitš magas sellesama männi all,

kuhu ta öösel jäi. Saapad olid ta kõrval maas. Oma paljaste jalgade otsa oli ta tõmmanud suured punase-valgekirjud labakindad, tühjad pöidlad kentsakalt harali. Vis-
kasin kuke robinal Petrovitši kõrvale maha ja peitsin end samas kasvava tiheda kadakapõõsa varju.

Vana avas võpatades silmad ja tunnistas hulk aega kukke. Ta kiikas ümberringi, vaatas puu otsa, uuris püssis padruneid ja leppis siis nähtavasti oma saatusega. Mõne hetke pärast kohtusime sihiristil.

„Näed sa,“ alustas ta, „ju ta vist mängis samas puus, kuhu alla ma õhtul jäin.“ Kuid siis äkki taipas ja lausus: „Anna kukk mulle, ega ma tohi direktorist halvem olla. Tema ju sai oma kuke samast mängust. Teen vägeva met-
siseõhtu!“

Kaalusin mõttes ühelt poolt naise pilkavat nagu tühja jahikotti nähes, teiselt poolt ebameeldivusi seoses kuke kitkumisega ning vaeva sellesama pilkamishimulise naise mõjutamisega, et ta tolle tärpentini ja männiokaste järgi lõhnava ning mitte just eriti maitsva eluka ära küpsetaks, ning nõustusin. Lõpuks on üks mõnus istumine Karl Petrovitši juures ka midagi väärt.

Kuke küpsetamisse suhtus Karl Petrovitš temale omase põhjalikkusega.

Esmalt mattis ta vaese linnu kõige sulgede ja sisikon-
naga metsamajandi hobusetalli sõnniku sisse „käärima“. Seal-
t kaevas ta selle iga päev välja, uuris, nuusutas, vaatas vastu valget ja raputas, vandus, et polevat isegi õiget sõnnikut enam. Ja alles neljandal päeval kuulutas, et „kae, see sai nüüd peris paras“. Edasi leotas ta kitkutud ja puhastatud kukke vaheldumisi üks päev pimedas toas hapupiimas ja teine päev päikese käes äädikavees. Jaanipäevaks oli seegi protseduur lõppenud ja kukk koos paari kodujänese-
ga (külalisi oli loota palju!) pisteti hästi kuumaks köetud leivaahju. Seal-
t võeti ta nelja tunni pärast välja natuke kõvemana kui ta oli sisse pannes. Vist oli see tubli kukeke oma kähisevat armulaulu laulnud juba õnds-
sal tsaariajal. Ahi köeti uuesti kuumaks ja kukk saadeti sinna veel kord järele mõtlema. Ning veendununa selle protsessi viljatuses, asetati ta õhtul külaliste ette lauale.

Algasid sõnavõttud, või nagu teadlased ütlevad — väitlus. Imestunult märkasime, et meie reipast Karl Petrovitšist sai kõigi nende ülistuskõnede ajal pisike hall küüru-

tõmbunud vanamees, kes õnnitluste puhul valuliselt nägu krimpsutades laua alla piilus. Lõpuks kargas ta püsti ja pahvatas:

„Minu eas ei hüpata enam kukele alla. Ehkki mu hing on iga päev jahil, aga minu süda on tapmisest puhas! Selle kuke sain ma metsaülemalt!”

Valas endale kähku kaks pisikest napsi ja muutus korrapealt endiseks rõõmsaks, optimismist pakatavaks Karl Petrovitšiks.

Tõstis klaasid Karl Petrovitši aususe terviseks. Tõstis ka direktor, kummardudes kergelt minu poole ja vaikides. Noh, aga tal oli ka moraalne õigus vaikida. Lõpuks oli tema kukk, mis jahimeeste ringkondades nii palju laineid lõi, palju kallim — selle eest sain ma terve kuupalga preemiat.

Hommikul leidsin oma kirjutuslaualt Kikkasaare metsavahi lahkumisavalduse. Omal soovil.

„Sead!“ oli ta ise selgituseks öelnud. „Ei lase nad mul siin elada.“

Range juurdlus tema otseste ülemuste ja kaasmetsavahptide seas ei avastanud mingit sigadust ega ülekohut.

Aga sead olid siiski süüdi.

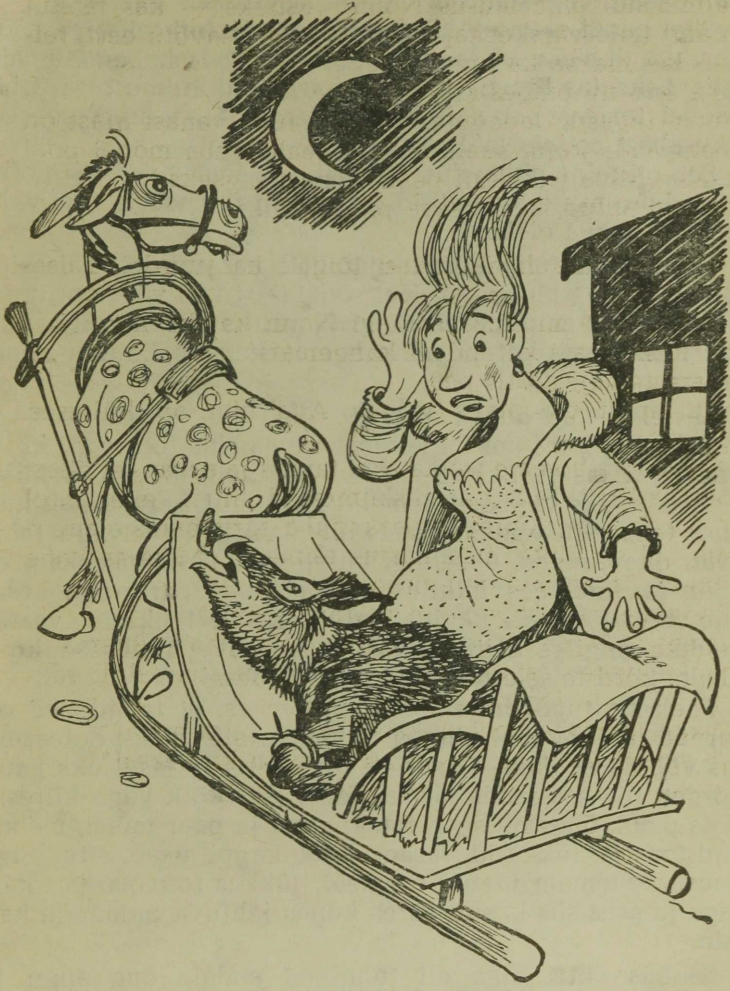
Ühel veebruariõhtul tulnud metsavaht koosolekult. Kiloomeetrit kaks kodust märganud ta tee ääres lumehanges nõrgalt rabelemas midagi musta.

Metsavaht peatas hobuse, viskas ohjad reepärra ja läks vaatama. Lumes lamas kaks metssiga, üks juba surnud, teine vaevalt-vaevalt hingas. Külmal talv ja sügav lumi olid teinud oma töö. Metsavaht haaras elusa sea sülle, tassis selle rekke, sidus ta jalad mingi rihmajupiga kokku ja viskas saagile saaniteki peale. Ise läks surnu järele. Siis hakkas siga rees rabelema ja vinguma, ehmunud hobune pani jooksu, mees tpruutades järel, kahlates oma suures kasukas ja viltides läbi lume . . .

Metsavahi naine ootas juba ammu meest koju. Kord nagu oleks kuulnud mehe häält kuskilt kaugelt, ja nüüd ta seisis õues ning vaatas kuuvalgel ähmaselt paistvale teele. Seal tulebki hobune, venib vähehaaval, näha, et pole peremehe kätt teda sundimas.

„Muidugi,“ mõtles naine, „on enese kusagil täis tõmmanud, magab nagu põrsas rees, tekk üle pea.“

Naine varustas end vajalike kriitikavahenditega, läks kindlal sammul ree juurde, tõmbas ägeda ropsuga teki pealt . . . ning oli hetke pärast kahvatu näo ja värisevate käte-jalgadega toas.

See oli esimene pahandus — naise sihilik ehmatamine nalja saamise eesmärgil.

Siga pandi elama tühja lambalauta ja anti talle iga päev korralikult süüa. Mida enam ta kosus, seda häbematumaks läks. Laksutas lõugu ja vahtis toitjale altkulmu otsa. Ühel päeval tormas perenaisele kallale ja jättis jupikese see-likusabast endale mälestuseks.

See oli teine pahandus: „Tassib siia igasuguseid tõpraid, et nad mu maha murraksid. Nagu mul ta endaga veel vähe valu ja vaeva oleks!“

Lambalauda üks löödi neljatollise naelaga kinni ja siga hakati toitma läbi akna. Kui söögiajast kas või pool tundi üle läks, oli ta seina najal püsti, vahtis aknast välja, rui-gas hirmuäratavalt ja näris hammastega pehkinud akna-raame.

Lastel keelati õues mängimine.

Kevadel, kui lumi oli läinud ja maa sula, otsustati küla-line lahti lasta. Kogunesid mõned uudishimulikud küla-mehed ja üks vapper fotomees, kes tahtis haruldasest loo-mast teha pilti ajalehe jaoks. Laudaukselt võeti ära taba, avati õueväravad, ukselingi külge seoti tõmbamiseks pikk nõör ja fotomees kükitas vinnastatud aparaadiga keset õue. Üks tõmmati käginal lahti, siga tuli uksele, vaatas veidike ringi ja heitis pikali, koon lävepakul, ise kord ühele, kord teisele mehele otsa piiludes.

Poolteist tundi hiljem ütles fotomees, et ta liikmed on surnud ja kõht tühi ning et ta kauem niisuguses ooteasen-dis viibida ei jõua. Otsustati tuua püss ja lasta üks pauk kõrgelt üle sea lauda lakke. Edasi läks kõik väga kiiresti. Käis pauk, õues oli siga, fotoaparaat ja paar mütsi, mehed olid toas ja lükkasid rasket köögikappi ukse ette. Siga nuusutas temale jäetud esemeid, lükkas fotoaparaati kär-saga ja asus siis kaevu ääres künas jahtuva piimanõu kal-lale.

Saabus õhtu. Siga oli tuhninud endale õue augu ja väherdas seal poris. Lehm ammus laudas ja nõudis lüps-mist.

„Ma lasen selle kuradi sea maha!“ kähistas metsavaht.

„Lase,“ ässitas naine. „Mine võta õuest püss ja lase. Aga sa kaotad salaküttimise pärast oma koha ja maksad 300 rubla trahvi.“

Külalised katsusid põrandal uinuda. Paaril korral äratas neid siga, kes sügas oma selga vastu majanurka.

Kella poole kolme ajal oli õuest kuulda raginat. Siga lõhkus õueaeda. Hommikuks oli ta sinna paar mulku sisse saanud ja ära läinud. Ehkki väravad olid lahti, pidi ta siingi oma seaiseloomu näitama.

See oli kolmas pahandus: „Vähe sellest, et nad mu juurviljaaias käivad tuhnimas ja pooled kartulid põllult ära söövad, nüüd tuleb teine veel koju elama ja paneb piima kah nahka!“

Aga see polnud ta sekeldustest veel viimane.

Päeval enne seda, kui metsavaht esitas oma lahkumisavalduse, tuli tema õue metssiga kaheksa põrsaga ja seadis end kaevu kõrvale lompi mugavalt sisse. Ilmselt tuli ta talveks korterit vaatama.

See kõrs murdiski kaameli selgroo.

Vabastamiskäskkirja oli mul kange tahtmine kirjutada sõnade „vabastatud omal soovil“ asemel: „vabastatud töölt sea poolt“. Aga kuidas sa kirjutad niisugusele käskkirjale alla?...

Abimetsaülem viskas mütsi suures kaares lauale. See tähendas, et ta oli tige.

„Juba jälle on marjanaised seal Esku mäe all vaarika-jahiga kõik kuused maha tallanud. Alles me seal täiendasi-me, aga nüüd on jälle läbi!“

Selle langiga oli meil üks igavene häda. Suvitusalevi külje all rikkalikult vaarikaid kandev raiesmik meelitas sinna lugematul hulgal marjulisi. Nende hoolas ringitatumine tegi tühjaks metskonna iga-aastased jõupingutused panna lank ka midagi muud kandma. Aastat kolm tagasi viisime ellu endi arvates geniaalse plaani ja tõime Põlula metskonnas kinnipüütud karupoegadest ühe sinna piirkonda elama. See inimestega harjunud loomake oli nii laisk, et ei viitsinud ise marju korjata, vaid konfiskeeris kõige häbematumal kombel marjanaiste korve, ajas sinna oma suure musta käpa sisse ja õgis terviseks... Kui käpp korvi ei mahtunud, siis istus korvi laiaks ja õgis ikkagi. Kaks aastat ei olnud meil marjulistega mingit häda: Jaan — nii me teda kutsusime — pidas kindla korra majas. Aga suvitajad õpetasid ta napsitama ning praegu istus ott juba kolmat päeva Randmani Arendi pulmas ja parandas ühe vana merekaruga pead. Tänuks hea seltskonna eest lubanud see oma maakolleegile inglise keelt õpetada, kui aega üle jääb...

„Kuradi Jaan,“ vandusime ühest suust. „No leidis ka aja!... Paneks metsavahi valvama, aga pole ju seadust, mis lubaks marjakorjamist keelata.“

Äkitselt krahmas abimetsaülem mul käest kinni, vedas kaarikusse, viskas sinna öövahi suure musta lambanahkse kasuka, ja me kihutasime Eskule.

Selle kuulsa vaarikalangi lähedal elas üks metskonna tööline, Hõövli Arnold. Oli teine suur ja natuke mugava-võitu mehekolakas, kelle kõige tähelepanuväärsemateks iseloomujoonteks oli hea uni, suur söögiisu ja hästi kõva hää. Tema juurest metskonda oli otsejoones umbes kolm kilomeetrit, ja kui tal töö otsa sai, siis ta lihtsalt hõikas . . . Varem oli seal majas ka telefon, aga eelmine metsaülem laskis selle kui tarbetu maha võtta. Tollelesamale Arnoldile rääkisime augu pähe: iga päev saad metskonnalt keskmise päevapalga ja pealekauba eile õhtul lastud metssea pea koos kootidega, kui hakkad lanki valvama. Õpetasime veel, et võtku ta kasukas pahupidi üle pea, kepsutagu aeg-ajalt veidi ringi ja mõrisegu hirmsa häälega.

Arnold oli nõus, küsis ainult enne ühe vaba päeva süldi keetmiseks. Ülejärgmisel päeval oli ta kahe pätsi leiva, pesukaunitäie süldi ja musta kasukaga langil. Aeg-ajalt vapustasid ümbruskonna metsi hirmsad mõirged. Meile esitati mitu kahjutasunõudmist purunenud akende pärast ja rahvas rääkis õudseid lugusid Esku mäe all pesitsevast hirmsast elajast.

Umbes nädal aega oli rahu majas ning me võidutsesime ja hõõrusime käsi: kes on kavalam kui inimene?!

Ega olegi. Ühel päeval sõitsin Eskule. Minu ees läks üle tee vanaeideke, kõver kui pliidirõngas, aga ääreni vaarikaid täis korv käes ja suur kolmeharuline heinahang seljas. Pidasin ratta kinni ja küsisin:

„Kus neid marju siin nii palju on, et kohe päris hanguga saab korvi ajada?“

„Oh, pojakene, mis nüüd neist marjadest,“ vastas see. „Aga siin oli mingi elukas. Eks sa kuulnud vahest isegi, kuidas ta, juudaline, lõugas. Ei lasknud enam metsas käia. Noh, mina olen vana, mis mul enam karta. Pistsin teist paar korda viglaga, kui ta põõsa all põõnutas. Naha lõhkusin selga ära, see lotendas kahele poole, kui minema pani . . .“

Mul polnud aega lõpuni kuulata, kihutasin Hõövli juurde.

Seekord pääsesime siiski ainult ehmatusega. Rahvasuu aga hakkas lugu paisutama, ja nüüd on teadusemehed juba

Sõnum, et ma nädala keskel kolhoosipõllul jänest nägin, levis linnas kui kulutuli. Jaht — hooaja nael — määrati pühapäevale. Aga laupäeva hommikuhämaruses pugest külge ees mu uksest sisse Peeter Orav, tuntud lihakütt.

„Tervist ka teile,“ ütles ta käsi hõõrudes ja oma ülemäära suurt nina kahele poole liigutades, nagu püüaks ta tabada mu köögist üleele nähtud jänese praelõhna. „Ma tuln luurele. Et jänese asupaika enne homset suurt jahti täpselt kindlaks teha. Mul on selleks õigus, ma olen kauane jahindusklubi liige ja ühiskondlik jahikaitseinspektor. Ma palun sind kaasa tulla ja mulle koht täpselt ära näidata.“

Olime selle tema õiguse pärast juba paar tundi tagajärjetult ringi uidanud ja istusime jalgu puhkama. Peetri pilk rändas nukralt põldudel.

„Ega tasugi enam praegusel ajal suurt jahil käia. Aga vaata, veel kümme aastat tagasi — ühel aastal lasksin 92 jänest! Sõin ise, vahetasin poole liitri vastu, tegin vorstiks. Jaanipäevani sõin jäneselihast vorsti. Nüüd maksa kallist maksu, tee igasugust ühiskondlikku heina ja lasta pole midagi. Ammugi mõtlen, et vaja see amet maha jätta, aga kuidagi ei saa, mul on jaht ja vaba loodus lihtsalt veres. Ja üks midagi ikka saa, kui ise hästi hoolas oled. Näe, praegugi — teised mehed valmistuvad alles homseks jahiks ette, nooremad istuvad koduloomuuseumis ja vahivad jänese topist, et looma homme ära tunneks, aga mina olen juba siin. He-hee! Ja kui ma seda neetud jänest ka täna maha lasta . . . ee . . . kui ma tema asupaika täna kindlaks teha ei saa, ega ma siiski päris tühja pole käinud.“

Ta arutas seljakoti lahti ja pistis käe sisse.

„Näe, tormilatern, peaaegu uus. Rippus seal heinamaal küünis, keegi on maha unustanud. Mina — vups, kottil Teinekord on hea pimedas kuskile minna. Ja kui üle põllu tulime, siis nägin köietusketti. Hea kett, raudvaiaga. Võib ju tarvis tulla, kui kuskilt koera saan. Muudkui sikutasin vaia maa seest välja ja pistsin kotti. Ei see inimene jää kunagi ilma, kes elus lahtiste silmadega ringi käib. Midagi ikka saab!“

„Kas keti otsas mõnda vasikat ei olnud?“ küsisin.

„Ei, vasikat ei olnud. Aga ükskord sõitsin mootorrattaga metsa vahel ja näen — maamöödulint tee ääres maas. Hakkasin kerima, aga tuli välja, et metsnik oli otsas. Ajas raielanke sisse. Peaaegu oleksin peksta saanud.“

„Ja-jah,“ mõtlesin, „eks midagi ikka saab!“

Tõuseme ja liigume edasi.

„Peeter, kuule Peeter,“ hõikan äkki. „Tule kähku siia, siin on midagi sinu jaoks.“

Peeter laseb sörki üle rabiseva kõrrepõllu, kisub juba jooksu peal kotti seljast ja liigutab nina ärevalt kahele poole.

„Näe!“

„Mis näe?!“

„Noh, näe, okastraataed. Ilmatu pikk. Keri ära kõige postidega ja pista kotti. Võib-olla läheb tarvis. Näiteks kui kusagilt lehma leiad, teed aia ümber.“

Peeter vaatas mulle otsa ja sülitas. Istus siis aia äärde maha, võttis taskust kaks kuivanud jänesejalga ja sidus need kotisuhu nii, et jalaotsad jäid välja paistma. Vinnas koti selga ja läks kõige oma tormilaterna, köietusketi ja linnast kaasa võetud jänesejalgadega tee äärde mööduvat autot ootama.

Jahile pole ta minu juurde enam tulnud. Parem ka, muidu tassib pikapeale kogu ümbruse lagedaks. Midagi ta ju ikka saab.

Paaril õhtul oli Heinasoo äärest olnud kuulda pauke. Metsavaht sai kurja käsu kord majja seada ja paugutaja kinni püüda. Ja südaöösel ajas mind üles telefon. Kuulsin metsavahi erutatud häält:

„Nägin, aga kätte ei saanud. Sõi sihi peal, kaheraudne püss rihmaga seljas.“

„Kas ära tundsite?“ küsisin.

„Päris kindlasti mitte, oli juba hämar. Aga paistis, et oli sokk.“

„Missugune Sokk? Kas see, kes töötab jahindusklubis instruktoriga?“

„Ei, mitte see,“ seletas metsavaht. „Ikka päris sokk, metssock, see sarvedega.“

„No kuulge,“ kargas mul süda täis. „Teil jätkub häbematust oma purjus loraga teist inimest öösel üles ajada. Tulge homme kell 9 kantseleisse ja võtke kirjalik seletus oma tempude kohta kaasa!“

Panin toru hargile ja heitsin vihasena asemele.

Hommikul oli metsavaht kantseleis. Laitmatult koostatud ettekandest selgus, et tema, nii- ja niisuguse vahtkonna metsavaht, oli vastavalt korraldusele teostanud valvet Heinasoo ääres salaküti tabamiseks. Eile õhtul pole pauke kuulnud, küll aga oli sihi peal näinud söömas sokku, kel oli kaheraudne jahipüss rihmaga seljas. Peab tõenäoliseks, et seesama oligi paugutaja. Katse sokku kui salakütiti (sest ta peab ühtlasi tõenäoliseks ka seda, et sokul jahipiletit polnud) kinni püüda ei õnnestunud, ärajooksvat looma kui kaitse all olevat ulukit aga tulistada ei tohtinud. Kannab ette, et oli täiesti kaine ja palub korraldusi edasiseks tegutsemiseks.

Küsimus jäi asja segasuse tõttu lahtiseks.

Järgmisel päeval helistas metskonda kolhoosi esimees ja küsis, et kas me maksame nüüd tema 150 liitrit hapuks

läinud piima kinni. Hommikul oli lüpsja tulnud piimanõudega läbi metsa ja äkki näeb — keset teed seisab sokk, maailmatud sarved peas, laskevalmis püss või kuulipilduja rihmaga kaelas ja ootab piimameest. See pööras muidugi otsa ümber ja padavai koju. Sama elukat olid näinud lapsed, kes hommikul kooli katseaeda tööle tahtsid minna. Kui me piima kinni ei taha maksta, siis vähemalt olgu me nii head ja avagu uuesti normaalne liiklus meie hoole alla antud teel.

Luusisime paar päeva päris hoolega ringi, kuid relvasutatud sokku enam ei näinud. Siis aga helistas uuesti see metsavaht. Teatas, et sokk on koos püssiga kinni püütud ja tema laudas kinni.

Sõitsin sinna. Metsavaht seletas, et ta oli eile õhtul oma toa taga jälle pauku kuulnud, kohe sinna jooksnud ja leidnud heinamaa ääres pajupõõsas rabeleva soku, kaheraudne püss rihmaga kaelas. Laskja oli seesama loom, sest teisest püssirauast tõusis veel suitsu, kui metsavaht kohale jõudis. Sokk on laudas luku taga, igaks juhuks jalad ka veel kinni seotud, püss on toas, muid jahitarbeid ega tagavarapadruneid sokul kaasas ei olnud, samuti mitte mingisugust jahisaaki. Küsitlustele ei vasta, dokumente ei esita.

Olime sunnitud soku vabastama.

Kuid püssinumber ja jahindusklubi kartoteek juhatasid meile kätte mehe, kes pika puiklemise peale tegi asja selgeks.

Ta oli tõesti käinud Heinasoo ääres jahil, viimasel õhtul lasknud sokku, kes kohe maha kukkus. Kui ta loomale ligi jõudis, ilmnes, et see on ainult haavatud. Mees kavatses sokule püssipäraga pähe lüüa, kuid loom kargas maast üles, hüppas ähmiga peadpidi läbi jahimehe käes oleva püssi rihma ja põgenes koos laskeriistaga. Noh, ja nii ta siis hulkuski. Võsas ja metsas käies surusid puud-põõsad püssi kogu aeg tahapoole ja see püsis tal korralikult seljas. Süües ei lasknud suured sarved püssirihma üle pea tulla. Käies kõlkus püss tal kaelas tõesti nagu mõni automaat. Lõpuks jäi ta pajupõõsasse kinni, seal edasi-tagasi rabeldes sattus aga mõni oksake päästiku taha ja käiski pauk.

Selle „salaküti“ metsavaht kinni püüdiski.

Lihtne, nagu enamuse keerulisi lugusid, eks?

REEDE

(Stüütu kannataja päevikust)

Reede, 13. august

Kui ma täna hommikul koju tulín, sain elus esimest korda naise käest tappa. Ma olevat joodik ja liiderdaja. Noh, kui inimene ühe öö sõbra juures malet mängib, kas ta siis sellepärast kohe... Vihastasin nii, et otsustasin silmapilkselt puhkust võtta ja kaheks nädalaks ära sõita. Ongi parajasti noorelinnu aeg.

Naine lubas ka ära minna ja mitte kunagi enam tagasi tulla. Ütlesin, et mingi aeg kähku, saab koht priiks ja teised naised seda ammu ootavadki.

Niisiis — aidaa, vend Reinu juurde!

Laupäev, 14. august

Vend Rein on metsavaht. Ametikohuste täitmise ettekäändel läksime mõlemad hommikul vara metsa. Krekk näitas küll, mis üks puhastverd koer suudab, aga nagu kiuste ei saanud me paukugi teha. Ilmselt oma naise kohta ei kehti vanarahva tarkus — kui ei vea naistega, siis veab kaartidega, jahiga ja muu segase värgiga. Sest kui aus olla, siis... Hm, jaa... Aga ega tegelikult suhetes oma naisega kehti üldse mingit loogikat ega seaduspärasusi. Kõik üks segane loodusevärk!

Esmaspäev, 16. august

Meiega on meie hädas liitunud sõber Hillar. Ta on loomaarst. Käisime kõige parematel jahimaadel, aga ei midagi. Homme hommikul laseme kodunt lahkudes endale luuaga järele visata, see pidavat vend Reinu andmeil reedese väljasõidu halva mõju ära kaotama.

Teisipäev, 17. august

Hommikul viskas vetjaoskonna sanitar meid luuaga. Ma sain üle turja. Mõjus kah — keskhommikul tõusis igavene volakas tedrekukk mu eest üles. Imelikul kombel mõlemad rauad tõrkusid. Kaheksa aastat olen selle püssiga jahil käinud ja pole ta veel säärast vigurit teinud. Neetud reede!

Pärast ilmnes, et püss oli laadimata. Kas olin ise unustanud, või oli keegi kuritahtlikult padrunid välja võtnud. Aga ega see suurt loe, sest mu püss üldse ei võta eriti hästi, kas padroneid on sees või pole. Aitaks laengu sekka „tapja haavli“ panemine. Aga kust sa seda saad? See on niisugune haavel, mis kord on juba linnu või looma kerest välja võetud ja mis kohe on harjunud tapma. Aitab ka nõelussi püssiraudadest läbi ajamine. Püüdsime metsast ühe pisikese rästiku ja proovisime seda õhtul läbi püssiraudade ajada. Aga too ei tahtnud. Kui saimegi pea padrunipesast sisse, siis edasi ta ei läinud mitte üks tonks, ehkki sõber Hillar teda sabast näpistamisega tagant sundis. Mulle tuli meelde, et rästikud söövad hiiri, seepärast panime vend Reinu püssiraudade teise otsa juurde hiire häält tegema, et rästik seda kuuldes ja materiaalse huvitatuse printsiipi silmas pidades läbi raudade roniks. Vend Rein piiksus ja vidistas oma poolteist tundi, ja peab ütleva, et päris kenasti tuli see tal välja. Aga ei midagi. Vist pidas rästik seda hiirt vähe suureks, sest vend Rein kaalub 105 kilo.

Kui me endale punši segasime, sest vend Reinul olid selle suure siristamisega ristluud „ära jäänud“, kadus rästik kuhugi ära. Aga meie pole mehed, kes iga mao järele jooksevad!

Sõber Hillar teadis enese olevat täheldanud, et tal on alati olnud haige peaga väga hea jahiõnn.

Õhtul lõi sõber Hillar lakke konksud, sidus nende külge köie, tegi söögilauast midagi suure kiige taolist ja heitis sinna magama. Meie vend Reinuga magasime põrandal, aga ümber tõmbasime ohjadest rõnga: kauboid teevad ikka nii, sest ega madu üle lasso rooma.

Õösel kukkus Hillar oma lavatsilt alla. Ise hõikas, et ... pitsat on laua sahtlis!

Kolmapäev, 18. august

Sõber Hillar leidis, et pea on hea õnne jaoks liiga terve. Ehkki inimene täiuslikkust kunagi ei saavuta, peab ta siiski sinnapoole püüdma. Seepärast saatsime sanitari poodi, ise hakkasime priimusel kohvi keetma.

Vend Rein on ka siin, ei julge koju minna — kardab naist. Imelik mees, vaadaku mind!

Neljapäev, 19. august

Noh, nüüd on ta käes, see jahiõnne eeldus! Mul on niisugune tunne, nagu oleks kõik Kreenholmi teljed mulle öösel pähe topitud ning nüüd nad muudkui lõgistavad ja lõgistavad. Suus on sihuke maitse, nagu oleks tunamullust silo söönud. Noh, õnne igatahes peaks jätkuma vähemalt paari karu laskmiseks. Sõber Hillar arvab sedasama. Vend Rein ei räägi üldse midagi.

Metsas läksime lahku. Just enne lõunale minekut oli kuulda pauku ja sõber Hillar esitas meile võidurõõmsalt oma jahisaagi — tedrepoja.

Tegime tule maha ja küpsetasime saagi savi sees ära. Mul oli veel pudel konjakit. Pärast kolisime teise kohta, poele lähemale.

Imelikul kombel ei leidnud me tedrepojast ainsatki haavlit, oleks ometi saanud endale ka ühe „tapja“. Seevastu olevat sanitar leidnud oma kandekotist selle rästiku, keda me läbi püssiraudade katsusime ajada. Sanitar oli väga kuri ja ütles, et tema enam tööle ei tule. Ei tea, mis talle tööraamatusse märgitakse — tööseadusandlus ju rästikuga varianti ette ei näe.

Reede, 20. august

Täna on siis jälle niisugune õnnetu päev, et parem ära välja minegi. Näe, vend Reinul siin üks tuttav läks reedel jahile ja laskis ise endale laengu nepihaavleid sinna kohta, mis algab „p“ tähega ja mida korralikul inimesel pole. Minul aga on perekond ja ma pean ennast hoidma. Seepärast olin päev otsa voodis külili ja lugesin „Suure Vankri armukest“. Just selle koha peal, kus „piirivalvuri habetanud nägu põõsast paistma hakkas“, tuli mu pea kohal nael seinast välja ja oma püss kukkus mulle pähe.

Muhk polegi nii suur, aga hinge teeb täis see püssi alatus. Kui ta just tahtis kellelegi pähe kukkuda, eks kukkunud siis vend Reinule!

Pühapäev, 22. august

Rahad on läbi. Pole enam kellelgi. Pole enam ka neid, mis me vend Reinu vahtkonnas varutud kitseheinte eest saime. No küll olid kenad juunikuu heinad, rohelised ja lõhnasid, et söö või ise! Aga hinna tegime ka vastava. Ega me keegi pole ulukite talvise lisatoitlustamise vastu, aga lõpuks võib ju vend Rein talvel nendele kitsekestele ka oma heintest veidike hanguotsast siputada.

Täna käis siin üks kolhoosipapi ja uuris — kuulsin juhuslikult pealt —, et millal see linnamees täpselt ära läheb, siis ta paneb paelad üles ja püüab veel mõne linnukese.

Teisipäev, 24. august

Ehkki jaht on aktiivne puhkus, ei tohi endale selle aktiivsusega liiga teha. Aktiivne loll on kõige ohtlikum inimene. Seepärast tagusime pea hommikuni kaarte ega viitsinud varakult tõusta. Sõber Hillar käis üksinda „jahil“ ja tõi kaks tetre. Kiitsin süütu näoga ta jahilõnne — nii on parem, muidu hakka äkki veel lindude eest maksma.

Kolmapäev, 25. august

Kurb lahkumistund. Järele on jäänud ainult sõiduraha, seegi „oraste peale“ võetud. Aga üks naine kombineeri kuidagimoodi need kaks nädalat, perenaine on ju tema!

Ai sa kurivaim: vend Rein kutsuti kähku koju, metsa-ülem olevat tulnud ulukitele varutud lisasööta kontrollima . . . See on see reede ja 13. kuupäev!

Neljapäev, 26. august

Naine oli tõepoolest vahepeal jalga lasknud. Neetud naabrimutt ütles, et see olevat täiesti seaduspärane ja tema oodanud seda juba ammu. Oma naise juures nüüd midagi seaduspärast! . . .

Ei tea, kust peaks laenu saama?

Olin väga üllatunud, kui kuulsin, et isa ja poeg Tiigid, need põlised Kõnnu metsavahid ja muidu läbi ning lõhki karsked mehed, on jooma hakanud.

„Päris joodikud jah, ja veel salajoodikud,“ seletas mind informeerinud mutike. „On teised omale niisuguse kärugi teinud, millega kord isa poega, kord poeg isa koju veab. Üks on kärul pikali, teine, kes vähe selgem juhtub olema, muudkui lükkab.“

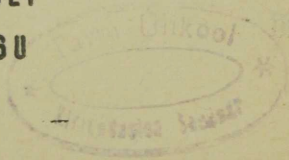
Sõitsin nende poole. Halb aimus mingist hingelisest traumast või majanduslikust katastroofist leidis kinnitust noore Tiigi sisselangenud rinnas, allapoole põlvi rippuvates kätes ja unetusest mustas näos.

„Nagu tead, pole ei minust ega isast suuremat asja jahimeest,“ seletas ta. „Meie pärast võivad kõik need põdrad ja muud elukad oma loomulikku surma surra. Ainult mets-siga ajab meil mõlemal südame kurku ja suu kuivaks. Kui sead kuskil viljas või kartulis käivad, siis me kohe peame kõik kuuvalged ööd seal põllu ääres kükitama ja neid saatanaid varitsema. Kaheteistkümne aasta sees oleme kaks tükki ikka maha ka lasknud — üks oli meie oma must oinas, keda isa kangesti hoidis ja kes oli salaja meile kodunt järele tulnud, aga teine oli tõesti siga.“

Mäletan selgesti seda õnnetut sealaskmise ööd. Läksime õhtul umbes kella kümne ajal välja. Isa oli külma saanud ja nohises ning rögises hirmsasti. Kui tuli kõhahoog peale, siis ronis poolest kerest saati mõne viljarõugu alla ja kõhis seal nagu koopas. Kuuvalgel võis näha, kuidas vili rõugu harjal ta kõhahooegade käes lainetas ja õõtsus, nagu tahaks lendu minna. Eks üks vana kuldijuurikas pidas seda kõha mõne notsukese armsaks hääleks ja tuli vaa-

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

tama. Andsin talle oma püssist mõned paugud, siis krahmasin rõugu najalt, mille all vana Taavet parajasti kõhis, vanamehe püssi ja lasksin selle ka tühjaks. Isa muudkui ragistas kõhida edasi, ei tema kuulnud midagi. Kult jooksis ähmiga sinnasamasse rõugu alla, ainult teisest otsast sisse. Noh, mis nad seal all kahekesi tegid, seda mina ei tea, aga vait olid mõlemad kui hiired. Üldse pole ma vanameest pärast seda enam kordagi kõhimas kuulnud.

Mina jooksin — mõlemas käes laadimata püss — kui marutõbine ümber rõugu. Ühest otsast paistis vanamehe taguots, teisest sea oma. Lõpuks sain aru, et siga on surunud ja tõmbasin ta jalgupidi välja. Taavet tuli siis juba ise. Koju oli kaks kilomeetrit maad, seepärast tõime käre. See oli just pärast uue tee valmisaamist. Kahel pool sügavad kraavid, ei ainsatki silda ega muud võimalust kõrvale käänamiseks. Ja kui me seda nõörsirget teed mööda läksime, siga kärus ja käre raudrehviga ratas hirmsasti kolisemas mööda külmanud teekonaraid, tuli meile vastu Sepa Aino, küla kõige suurem latatara. Eks ta, kuri-vaim, olnud kuskile keeltpidi kinni jäänud ja koperdas nüüd koju. Mis teha? Kõrvale minna ei saa, eest ära joosta ei jõua. Jätta siga koos käruga teele ja panna plagama? Tunneb käre ära!

Seisin nagu jalgupidi maasse kaevatu. Aga isa taipas. Hüppas kärusse seale selga, kasukahõlmad laiali. „Lükka!“ kähistas ta mulle. Mina lükkan, põlved nõrgad all, aga tema ajab igasugust ahka suust välja ja mõirgab roppe laule. Et... käi peesse uhke ratsamees...

„Kae,“ ütles Sepa Aino, „või vana Taavit end nii täis tõmmanud. Pole nagu enne kuulda olnudki. Ja-jah, eks teil see vanaonu, see Valdma Hindrik oli ju ka igavene vinge viinanina. See teil juba perekonnas...“

Isa aga lärmas edasi ja käskis vanamooril kuhugi minna. Ma mõtlen, et ta tegi seda seekord päris südamest. Meie olime käruga ammu möödas, kui Aino ikka veel tee peal pobises.

„Poeg,“ ütles vanamees kodus. „Kui metsavaht jääb salaküttimisega vahele, siis võib ta oma tärniga mütsi maha müüa. Ainol jäi mulje, et me olime purjus. See peabki talle jääma. Amet maksab rohkem kui küla jutt!“

Sellest ajast peale me võtamegi pärast palgapäevi ja pühade ajal selle pagana käre ning kolistame mööda küla-

ääri ja põlluvahehid. Kui keegi vastu tuleb, siis teeme iga-
sugu lollusi ja vehime viinapudeliga.

Nojah, aga vanamees läks pärast seda seajahti kole
tähtsaks. Et ikka tema meelitas sea ligi, ja et tema püssiga
lasti siga maha. Veeretas seepärast vähehaaval kogu selle
kärutamisetöö minu õlgadele. Teinekord oled õhtul väsi-
nud kui ront, aga võta jälle see neetud tõld ette ja mine
küla vahele vanameest sõidutama. Paistab, et see on talle
kangesti meeldima hakanud, ronib juba pärast jaani
kärusse ja laseb ennast lumeni välja lükata. Vaatab vilju
ja ajab igasugu filosoofiat, et kuidas vanasti elati... Ja
näsi ise kärus soolaube..."

Läbi akna oli näha, kuidas vana Taavet tuli kuuri alt
põhusületäiega ja hakkas seda kärusse sättima.

"Nüüd plaanib mõnda pikemat reisi," oigas noor Tiik
läbi hammaste.

Paljude aastate järele sattusin kokku vana jahikaaslasega. Istusime ta laudaukse kõrvale pingile ja heietasime kõikvõimalikke jutte.

„Kuidas jahil on ka vedanud?“ küsisin.

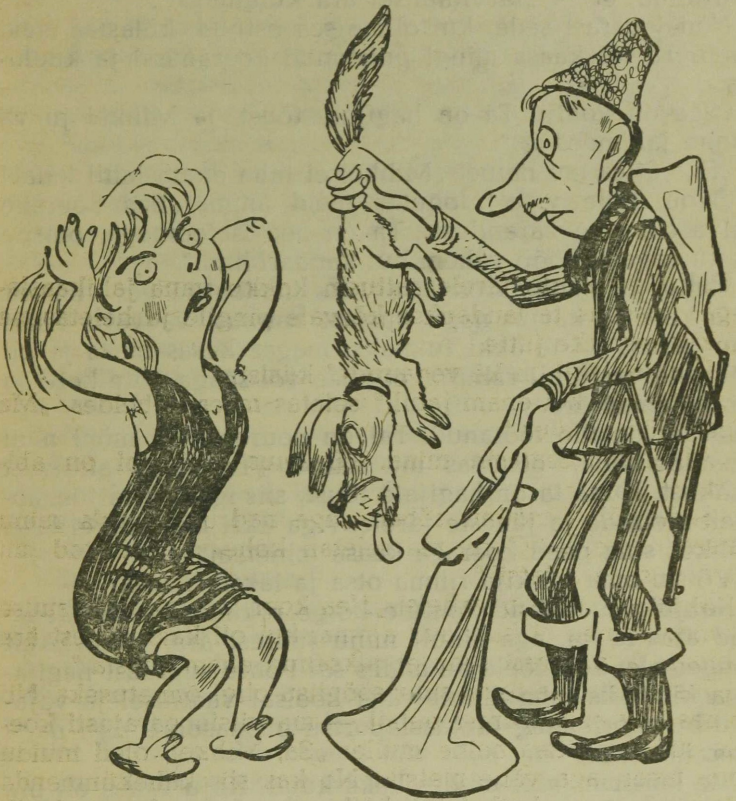
„Ma . . . ei käi enam jahil,“ seletas mees kõheldes. „Ma olen nüüd abielus.“

„Abielus!“ osatasin mina. „Enamus jahimehi on abielus.“

„Seda küll,“ möönis sõber, „aga nad ükski pole minu naisega abielus. Oota, ma seletan kohe . . . Mäletad mu hagijat, seda Printsit?“

„Miks ei,“ pistsin vahele. „Hea koer, aga igavese suure söömaga. Enne ei hakanud ajama, kui oli kaks jänest ära söönud. Aga pärast seda ei jaksanud enam joosta.“

„Just, just. See tema suur söögiisu oligi õnnetuseks. Nii umbes kuu aega pärast pulmi — ma viisin parajasti koe-rale süüa — ütles naine mulle: „Sa, Mihkel, oled muidu kena mees, aga vähe metsik. No kas siis kahekümnenda sajandi inimene käib jahil, käib nagu ürgne koopaelanik endale metsast liha ja nahku otsimas? Jaht on atavism, üks ürgne ja toores instinkt, asjatu riide ja jalanõude lõhkuja ning muu kulu tegija. Võta või seesama Prints, selle asemel hakkame hoopis siga pidama.“ . . . Noh, meie kandis ilma koerata midagi ei tee, seaga aga teatavasti jahile ei lähe. Ütlesin siis kaaslastele ära, et jaht on üks toores ja ürgne instinkt, et abielu on mind puhastanud ja muutnud kultuursemaks, ja et sellega on mu ammune

soov oma kõlbelise mina parandamiseks ometi ükskord teoks saanud. Algul nad mõtlesid, et olen kukkunud ja ennast ära löönud, pärast aga sülitasid, löid käega ja kandsid jahisektsiooni nimekirjast maha. Esimees kui elupõline raamatupidaja oli veel elukutselisest harjumusest märkinud, et — „tarvitamisel ära kulunud“ ...

Nädal pärast seda, kui olime sea ostnud, külastas meid ämm. Ta tõi kaasa mingi pulstunud koeranässi ja kuulutas:

„See on Pontu. Ta on hagijate tõust, ja Mihkel ju va kange jahimees ...“

„Ei,“ ütles mu naine, „Mihkel ei taha enam jahil käia.“

„Noh, pole viga,“ lohutas meid ämm. „Eks koerake valva siis teie varandust. Ta on hea iseloomuga, omade vastu vaga ja sööb vähem kui kanaari lind.“

Pontu jäi meile. Öösiti ragistas laudaukse ees vihaselt oma ketti ja karjus nagu kurjast vaimust vaevatu. Paari kuu pärast jäi ta äkki tuimaks, magas keras maas ja oli võõraste vastu nii rahulik, et pista või seaga ühte kotti ja vii mõlemad ära.

„Koer on üle töötanud. Tal on neuroos või mõni muu sisemine häda,“ otsustas mu naine. „Ta vajab aktiivset puhkust. Kuna ta on hagijate tõust, siis igatseb ta tõenäoliselt metsade ja jäneste järele. Aga üksi ma teda ei lase. Mihkel, sina pead koeraga kaasa minema.“

Võtsin oma käskija rihma otsa ja läksin metsa.

Kahjuks meeldisid Pontule kõige rohkem kassid. Jäneseid ajas ta ka, aga ainult minu juurest ära, võimalikult kaugemale. Sest tõele au andes sai Pontu sugulust hagijatega kindlaks teha ainult väga hoolsal vaatlusel ja vajaliku huumori- ning fantaasiaportsu olemasolul. Aga nagu ämm ütleb, nii on.

Me käisime jahil umbes kaks kuud. Koju tulles oli mu kott alati tühjem kui minnes. Nimelt võileibade jagu.

Ühel laupäevaõhtul, kui ma puruväsinult koju jõudsin, oli tuba kütmata, sööki polnud laual ja naine lebas nuttes voodis.

„Mul on kõik teada,“ nuuksus ta. „Sa ei käigi jahil, muidu oleksid juba ammu midagi saanud. Sa mängid kuski kaarte, oled endale armukese soetanud. Oh ma õnnetu! Vaene Pontu, jumal teab kus kuuris ta peab su järele ootama!“

Selge, et minu süütust sai tõestada ainult jänes. Aga selle koeraga ei saa ju kunagi ühtegi jänest kätte. Iseasi, kui oleks rohkem mehi, kas või kaksiki. Kuid kust neid võtta, kui kõik endised kaaslased olid otsustavalt deklareerinud, et nad minusuguse mahakantud mehega metsa ei tule.

Abi tuli lähemalt, kui oskasin arvata. Mu naaber, va Kurgi-Karla, oli igal õhtul, kui ma tühja kotiga metsast koju tulin, rinnutsi aia najal, ja iga korraga venis ta nägu ikka laiemale naerule. Et sellest vastikust irvitusest pääseda, hakkasin metsas pajuviitsu kotti toppima. Need ajasid end sirgu ja kott näis olevat pungil täis. Ma vedasin koju niipalju viitsu, et hakkasin salaja korve punuma, iga nädal paar tükki. Öösiti tassisin neid naabrite uste taha ja päeval katsusin nende käest veidike raha laenata — töötasuks... Aga need viitsad aitasid. Naabrimees jäi järjest tõsisemaks ja ühel õhtul küsis:

„Vägev saak, mis?“

„Viimasel ajal midagi hullu,“ vastasin. „Ei jõua enam koju tassida. Praegu on kotis paar pisemat jänest, kaks... ei, kolm rebasenahka, korralikult rulli keeratud ja ära soolatud, ning pool tosinat tetre. Ülejäänud panin metsas ilusasti riita, õemees lubas õhtul auto peale visata ja kokkuostupunkti viia.“

Karla sattus hoogu:

„Võta mind ka kaasa.“

„Miks ei,“ vastasin, „ega ma kade ole. Homme hommikul kell kuus ole hakkamas.“

Ja läksimegi. Ning lasksime kohe hommikul igavese suure jänesepeõraka. Tassisime teist kordamööda õhtuni. Just kodu lähedal kargas ka teine jänes üles. Pontu vihtus igavese lõrinaga selle kannul läbi võsa naabrimehe poole. Käis paar pauku ja koer jäi vait. Ootasin hulk aega, enne kui Kurgi-Karla tuli, üks jänes näpu otsas ja teine kotiga seljas — koti kandmise kord oli parajasti tema käes.

Võidurõõmsalt tulin kotiga koju.

„Kus Pontu?“ oli naise esimene küsimus.

„Tuleb, tuleb,“ vastasin. „Siinsamas võsa veeres laskis Kurgi-Karla jänese ja koer jäi sinna jälgi nuuskima.“

„Karla laskis jänese? Ja kus sinu jänes on?“

Uhkelt arutasin kotisuu lahti ja valasin sealt kõõgi põrandale igavese suure... Pontu. Keel hammaste vahelt

väljas, surnud mis surnud. Naabrimees oli võsastikus kogemata jänese asemel koera maha põmmutanud, selle kotti toppinud ja ise hommikuse jänesega koju lipanud . . .

Järgmisel päeval saabus ämm. Ta kiiritas mind tapva pilguga läbi oma prilliklaaside ja lausus:

„Noh, ei osanud koerakest hoida? . . . Oh, tütrekene, tütrekene, näis millal siis sinu käes järg on? Ei osanud me sulle meest valida . . .“

Naised tagusid käsi kokku ja näitasid mulle oma silmalvalgeid.

Jahil ma enam ei käi. Pontu asemel peame teist siga. Öösiti pean mina valvama sealauda ust. Täiskuu ajal tuleb kange tahtmine tasakesi ulguda . . .“

VIIS MINUTIT

Kabinetist väljus lootusetu näoga mees. Mina astusin sisse.

„Vabandage,“ laususin kummardades. „Kas ma võiksin teid viis minutit tülitada ühes küsimuses. Nimelt...“

„Ei-ei, sõbrake,“ katkestas mind hoiatavalt tõstetud käsi. „Täna ei saa, täna pole aega. Mõni teine kord. Homme näiteks.“

„Ainult viis minutit!“

„No kus siin see viis minutitki siis sinu arvates on? Vaata ise — ettekanded tsehhide juhatajatelt, vorm nr. 282, preemiade küsimus. Sidekontoriga tuleb kooskõlastada asutuse nimetus uues telefoniraamatus. Veerand tundi enne lõunavahet tuleb mul olla... noh, ühes kohas. Ilmtingimata. Pärast lõunat on nõupidamine, kah pean tingimata seal olema. Kolme päeva kirjavahetus on läbi vaatamata, näe, kaust on pool meetrit paks, millal ma ennast siit läbi närin?... Ametiühing saatis paki paberit, koristaja on kirjutanud avalduse pagan teab mille saamiseks. Aga sina oma viie minutiga!... Telefon heliseb kah ilmast-ilma. Ja kui tahad veel teada, muidugi omavahel öeldes, ülevalt saadeti üks paberikene, tahavad mu arvamust kuulda nii-öelda mitteametlikus korras. Siis tuleb mul veel...“

Kümneminutiline pakiliste tööde loetelu veenis mind lõplikult, et ülemusel pole tõesti viit minutitki aega.

Vabandasin ja tulin ära. Homseni.

Minu järel sisenes järgmine mees. Lootusrikka näoga. Uksel kuulsin tuttavat häält:

„Ei-ei, sõbrakene. Täna ei saa, pole aega. Näete isegi — kolme päeva kirjavahetus...“

Paha, kui tööd on palju! Võib ennast kergesti üle pingutada ja pärast osutada tervislikel põhjustel oma kohale kõlbmatuks.

SELTSIMEHELIK KOHUS

Mart Värk seisis seltsimeheliku kohtu ees ja andis aru viiepäevase tööluusi pärast.

„Nii,“ ütles kohtu esimees hästi mürgiselt, sest ta hing kippus jalgpallivõistlusele ega tahtnud sugugi jännata selle tööluusiga, „te siis käisite saunas... Huvitav, meie linnas pole veel keegi üle kahe päeva saunasabas seisnud. Kas käisite mitu korda järjest või?“

„Ma olin saunas hoopis maal,“ pomises häbelik süüdlane.

„Ja ilmselt niisuguses kohas, kus buss käib ainult korra nädalas, eks?“ ironiseeris nüüd omakorda tallimees Nonn, kohtu liige. „Ei-noh, palun ikka veidi selgemalt!“

„Kui just soovite... Otsustasin teisipäeval töölt ära hiilida, et sauna minna. Teisipäeviti on saunasaba kõige lühem. Tänaval tuli mulle vastu Tiigi Taavet, see Kõnnu metsavaht. „Sina lähed linna sauna?“ imestas ta. „Sinna higi ja musta pesu haisu sisse? Sa määrid ju ennast seal hullemini ära, kui sa praegu oledki. Tead mis, sõidame hoopis minu juurde. Meil sai just uus saun valmis, soome marki. See on hommikust õhtuni auru all. Metsäülem on teisest niivõrd vaimustatud, et pani kantselei hoopis-tükis kinni ja kohe elabki seal saunas. Kelle kätte saab, selle sauna tirib. Külarahvas ei julge enam metskonna juurest möödagi käia. Metsäülem on ise kange leilitamisega 18 kilo nädala ajaga maha higistanud... Tule jah, õhtul sõidad bussiga linna tagasi. Ei sa kahetse!“

Saun on neil tõesti tore. Tõrvatud palkidest, lõhnab kui uus paat. Metsäülem Prennel istus aluspükste väel sauna esikus põrandal, nägu sisse langenud ja üldse kangesti

ülesleotatud luukere moodi. Ei tundnud enam kedagi ära, oma lapsi ka mitte. Oli sel päeval juba kaheksa korda saunas käinud . . . Me siis Taavetiga vihtusime nagu kole, leil oli kärts ja Taavetil oli laval suur jääkamakas istumise all.“

„Ega selles saunas laest kuumi tilku selga kuku?“ küsis kohtu esimees.

„Ei kuku.“

„Siis on hästi ehitatud küll. Kui lagi on külm, siis hakkab tilkuma ja see rikub kogu mõnu ära. Jätkake, palun.“

„Nojah, vihtusime, ja siis käisime lumes püherdamas. Pagana mõnus on!“

„He-he-hee,“ naeris esimees, „aga siis pead ka kohe nagu välk laval tagasi olema, muidu on tõbi kallal. Muide, mina eelistan lavalt jõkke või järve karata. Vesi nagu klaarib vähe paremini kui lumi. Aga lumme jääb selleest jälle ilus jälg. Algul ainult tagumiku oma ja siis selle kõrval nagu oleksid hobused püherdanud. Pärast niisugust sauna on hea napsi võtta, siis ei ole nohu ka karta.“

Üle kohtualuse näo jooksis hele kiir.

„Me võtsime ka ja helpisime hapukapsasuppi peale. Pärast jõime veel õlut.“

Kolmas kohtumõistja, raamatupidaja Plehveter, kes luges salaja lauasahtlist juturaamatut, tõstis pea ja märkis lühidalt:

„Õlut oleksite pidanud alla jooma, juba saunas. Istud laval kõige käredamas leilis ja jood külma õlut . . . Tingimata otse pudelist. Lihtsalt jumalik! Kas te õllega leili viskasite?“

„Ei visanud.“

„Oi, kui lollisti! . . . Teinekord proovige tingimata. Palju pole tarvis, nii pool pudelit. Niisuguse värske leiva lõhna lööb sisse, et kohe tuleb lapsepõlv meelde. Kuidas ema võttis ahjust leibu välja ja teie ootasite, et millal siis lapse pätsike tuleb. Meil pandi lapse kakukesse terve muna sisse. Kas teil ka?“

„Seltsimehed,“ manitses esimees, „me kaldume teemast kõrvale.“

Raamatupidaja krimpsutas nägu ja hakkas uuesti lugema.

„Järgmisel hommikul, kui ootasin metskonna ees bussi, tuli Prennel ja ütles, et kuhugi sa ei lähe, kui pole meie

uut sauna näinud. Vaidlesin küll vastu, aga sauna ta tiris mu uuesti. Lõuna paiku tuli kolhoosi esimees, kaasas pudel ja punsu õlut. Siis käis veel loomaarst ja võimeister ja kaupmees ja kooliõpetaja ja... Lõpuotsa enam hästi ei mäleta. Leilitatud igatahes sai kõvasti. Praegugi olen sekest kuuma täis, et naine kardab kodus tulekahju. Järgmisel hommikul olin kui laudade vahelt läbi tõmmatud, aga niipalju oli meeles, et pidime kõik hakkama metsaülema siga tapma."

"Siga tapma?" käis nõksatus läbi tallimees Nonni.
"Kas... oli suur siga?"

"Suur. Puhast liha võis oma 12 puuda olla," jätkas Mart Värk. "Oli veel pime, kui läksin Prenneli juurde. See keetis sauna esikus karvavõtmise vett. Ta oli juba nii kõhnaks jäänud, et kui istus seal küdeva pliidi ees, siis valgus paistis läbi. Nemad, muuseas, võtavad karva nii, et valavad keeva vett peale. Tegelikult on palju parem suure künaga. Paned selle tulist vett täis ja siga sisse. Mõned võtavad karva ka leeklambiga..."

"Pea, pea," katkestas tallimees, "laseme ikka järjekorras. Kuidas nad sea laudast välja said? Ma olen näinud, et pannakse rihm jalga ja tiritakse siga kõrvadest. See pole hea, loom läheb närviliseks. Kõige parem on võtta mõni uks ja sellega juhtida."

"Nii me tegimegi..."

"Vooh, siis tegite õigesti. Aga torkasite kus? Läänemaal veetakse siga aia otsa, et veri paremini välja jookseks, aga selleks aja terve küla kokku."

"Ei, meie torkasime ikka maas. Prennel tahtis küll, et paneme pussi peadpidi uksepaku sisse püsti ja ajame sea sinna otsa. Aga kus sa nii saad! Siga on küllaltki visa hingega. Mäletan, meil isakodus jooksis orikas ükskord ära, puss kõris. Ratsahobusega aeti taga, aga alles naaberkülas saadi kätte. Pussi oli tee peal ära kaotanud. Hea puss oli, rootsi teraga. Isal oli nii kahju, et purjutas naabrimehega kaks nädalat takka järele."

Kaebealune seletas veel kaua seatapmise üksikasju. Esimees, vaadanud kella ja teinud kindlaks, et staadionile enam ei jõua, muutus rahulikumaks. Tallimees Nonn jälgis kaebealust suure huvi ja asjatundlikkusega, kohtumõistja Plehveter aga oli jõudnud raamatu kõige põnevama kohani ega kuulnud midagi.

„Nii,“ ütles esimees, „asi näikse kauniste selge olevat. Kas kellelgi on veel küsimusi?“

„Palun, mul on,“ lausus Nonn. „Esiteks — kas ja kui palju anti teile värsket tapmisprotsessist osavõtu eest, teiseks — kas maksa ka praeti?“

„Liha anti nii umbes kilo jagu.“

„Vooh, õigesti,“ noogutas Nonn. „Juba vanast ajast on kombeks anda kolm naela liha ja pealekauba mõnel pool veel saba. Mina isiklikult pean viimast liigseks.“

„Saba ei antud, aga maksa praeti küll.“

„Sibulatega?“

„Sibulatega. Ja lihakillukesi lõigati ka juurde. Taisemaid.“

„Siis huvitab mind veel,“ tegi Nonn kavala näo, „kas maksa juurde anti ka midagi kangemat?“

Raamatupidaja tõstis pea.

„Anti ainult üks naps valget. Aga õlut oli külluses. Koduõlut.“

„Ma hakkam homme ise ka siga tapma ja arvan, et õllest on tõesti küllalt. Mul on viiskümmend liitrit, eile õhtul panin pärmis sisse ja praegu peaks juba päris paras olema.“

„Mis, sul on õlut?“ hämmastus esimees. „Miks sa kohe ei öelnud? Pagan, kui õige prooviks!“

„Proovime,“ nõustus Nonn ja kargas püsti.

Esimees ja Nonn tormasid robinal ukse poole. Raamatupidaja Plehveter nagu kõhkles hetke, lõi siis sahtli raamatuga kinni ja jooksis järele.

„Pidage, pidage,“ hüüdis kaebealune, „aga mina?“

„Ah sina?“ küsis Nonn. „Sina tuled ju ka kaasa!“

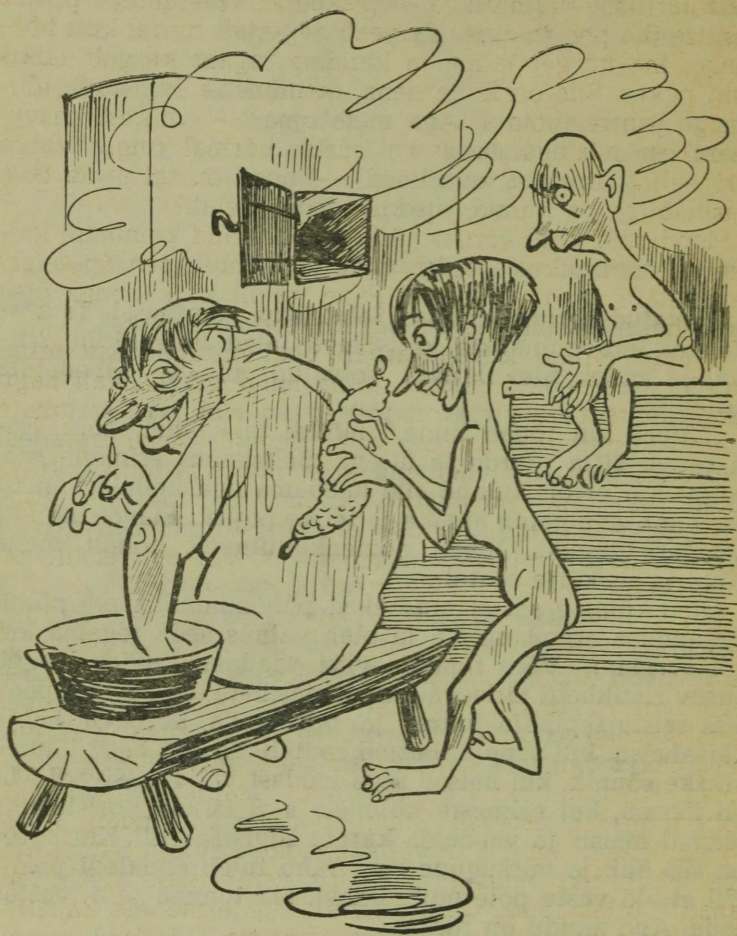
Õpetatud agronoom Jaan Salat istus omnibussi. Ta seadis oma teravaninaliste kingadega jalad korralikult kõrvuti ja andus ülekohtuselt solvatud inimese kibedatele mõtetele.

„Niipea kui jõuan linna,“ mõtles ta, „lähen kohe esimese asetäitja juurde ja ütlen: „Seltsimees esimene asetäitja! Ma ei ole tulnud siia kaebama ega kellelegi auku kaevama, aga palun aidake ja tehke õigust. Elavat inimest nimetati tõuguks, lubati nomenklatuuriselt kohalt maha võtta ja seakarja saata!

Olen kümme aastat oma elust pühendanud meie põllumajanduse arendamisele ja olen valmis seda tegema kas või surmani. Võin tundide viisi vaadata, kuidas langeb õitsev ristikkehin tärisevate niidumasinade ees; võin päev otsa seista sepikoja juures ja nuusutada kõrbeva kabja kärsahaisu, kui sepp hobuseid rautab. Ja kui hästi lõhnab värske sõnnik, kui naised seda laudast välja tassivad! Mis on ilusam, kui esimeste külmade ajal istuda koristamata jäänud maisis ja vaadelda karget sügistaevast! Kui kerge on siis õhk ja missugune suur rahu tuleb endalegi peale! Nii et töö vastu pole mul midagi, ma tunnen ja armastan seda. Aga muidu on raske.

Ma tunnen, et maal ei kasutata sajabrotsendiliselt ära minu võimeid, minu haridust, minu soliidset staaži agronoomina, minu elutundmist.

Kaaskodanikud, kelle seas ma pean elama ja töötama, on lihtsalt võimatud. Pool minu tööajast kulub selleks, et kiskuda ära neid kaikaid, mida nad mulle kodarate vahele topivad. Võtame näiteks meie direktori. Noh, mis direktor niisugune ka on? Direktoril peab olema soliidne kogu ja

sügav hää, ta peab käima pikkamööda ja üldse olema igati haritlase välimusega — rasked sarvraamidega prillid ees, ise üle pea tindine. Ta peab aeg-ajalt murelikult hõõruma oma kõrget laupa ja kandma tagant kergelt läikivaid pükse. Siis on kohe näha, et inimene on istuva eluviisiga juhtiv töötaja. Aga meie oma — väikest kasvu, peenikese häälega, laseb kui süstik kõrinal ringi. Valge särk seljas, lips ees, aga käed — need on tal arme täis, masinaõliga parkunud, justkui mõnel treialil.

Möödunud kuul kargas põllul rikkiläinud kombaini kallale ja kus kukkus seal kruvima ja kombainerit õpetama. Lausa häbi vaadata. Sõima! Pane trahh! käskkirjaga otse lagipähe, nii et oigab, vaat see on direktori töö.

Ja alati on tal kiire. Kargab ühel õhtupoolikul minu juurde sisse midagi küsima. Mina muidugi viisakalt nagu ikka: „Seltsimees direktor, tööaeg on läbi, vahest lubate ennast tülitada ühe napsi valamisega?“ Tema naerdes: „No vala, täna ongi niisugune koerailm. Aga tee kähku ja ainult üks! Vaja veel sigalasse minna.“ Ei istunudki, püstijala peal viskas ära, ajas ise käe kurgitünni ja läks, pool kurki suus ja pool pihus. Aga mul on ehtsat kristalli, on lauahõbedat. Võiks ju kultuurselt, nagu on sobilik . . .

Või võtame sauna. Meil on sovhoosis ühissaun, käime seal kõik koos. Ühissaun on üldse üks kõige ebakultuursem asi maailmas, eriti kui pead seal käima oma alluvatega koos. Ülemuse autoriteeti tuleb hoida. Ühissaunas kistakse see aga maha. Mina kui agronoom olen ju ka ülemus, ehkki väiksem kui direktor, aga oma autoriteeti ma hoian. Tulen näiteks vihtlemisruumi. Seal istub laval paar-kolm töolist, higistavad. Ronin lavale ja kamandan: „Noh, poisid, visake leili! Siin võib ju nohu saada!“ Samal ajal aga läheb uks lahti ja direktor astub sisse. „Ah leili tahad?“ ütleb teine. „Saab tehtud. Igale mehele kapatäis ja tellijale kaks.“ Ja kukubki vuhtima. Töölised, sunnikud, naeravad, aitumatavad ja vihuvad mis kole. Kus selle häbi ots, vaju või läbi lava maa alla . . . Ükskord pesi isegi meie tallimehe selga. Ise veel naeris, et saab petta, et tallimehel selg suur ja lai nagu ministri kirjutuslaud, aga tema oma kui noatera.

Kui juba direktor ise niisugust eeskuju annab, siis kaob ju igasugune kord käest ära ja tekib anarhia. Tõtt-öelda — ongi juba tekkinud.

Tänavu suvel näiteks direktor näeb, kuidas raamatupidaja arvutab ühelt tööliselt lastetusmaksu.

„Kuidas,“ imestab direktor, „te ei tea veel, et sel mehel on laps? Ise olete naabrid, elate ühe koridori peal.“

„Miks ei tea,“ vastab raamatupidaja. „Möödunud kuu kaheksandal sündis. Peeter pandi nimeks. Sünnimisel kaalus kolm kilo ja kaheksasada kuuskümmend grammi. Aga külanõukogu tõendit pole.“

Mina eeskirju täpselt täitva isikuna muidugi toetasin raamatupidajat.

„Raamatupidaja teeb õigesti,“ ütlesin. „Kui pole tõendit, pole järelikult ka last. Üldse suhtume me lubamatult liberaalselt nendesse tõenditesse. Tingimata tuleks hakata tõendeid nõudma mitte üksi laste olemasolu, vaid ka nende puudumise kohta. Oletame näiteks, et keegi on abi-kaasa või lastega tülis ja tahab lastetusmaksu ebaseadusliku tasumisega perekonna sissetulekuid vähendada, tahab nii-öelda lapsukeste suu eest palukeste ärakiskumisega neid kiusata. Meie kohuseks on jälgida...“

Direktor aga isegi ei vaevunud mind kuulama, vaid kähvas raamatupidajale:

„Kui teie last ei arvesta, siis mina palgalehte ei kinnital!“
Ütles ja läks.

Aga kes vastutab? Raamatupidaja ikka!

Lõplikult selgus meie koostöö võimatus viljakoristuse ajal. Mitu päeva istus direktor sepapaja juures ja sättis koos mehhanisaatoritega kombainiratastele linte peale. Ütlesin talle:

„Seltsimees direktor, ärge nähke vaeva. Endakonstrueeritud tehnikaga vilja koristamise jaoks pole aruannetes lahtrit ette nähtud. See vaev ei kajastu kuskil ja te teete tühja tööd.“

Siis ta sõimaski mind tõuguks ja lubas seakarja saata.

Aidake, palun, seltsimees esimene asetäitja, tehke õigust, tooge linna üle, ministeeriumi. Kas mõneks revidendiks või konsulendiks või kas või arhivaariuseks. Muidu see tuim primitiivne elu lämmatab mind...“

MIDA SOOME KAASA VÕTTA?

Nüüd kus reisilaevad muudkui saalivad Tallinna ja Helsingi vahet, pole üks väike Soome-matk enam mingi haruldus. Väikese külaskäigu teeb nii mõnigi. Aga külla päris paljakäsi nagu ei minda. Niisiis — mida kaasa võtta?

Just niisuguse küsimusega esinesin paar aastat tagasi oma tuttavate ees. Vastus oli haruldaselt üksmeelne: ei muud kui meie kuulsat „Pealinna viina“ ja seda va „Viru valget“. Sellest paremat ei leidu kogu maailmas ja see on see kõige mõnusam sõpruse rohi, parim edu pant. Sellest on Soomemaal taevani kisendav puudus, ja kui sul seda on, siis on su ees kõik teed valla. Aga kes ei sooviks neid valla teid?

Võlutuina kujutelmast, kuidas Soome linnade tänavail hulguvad viinanäljas jõugud karmi Pohjola muidu nii tasakaalukaid poegi, kes „Viru valge“ puuduses on jõudnud juba lausa enesetapu äärelle, rändas meie tookordse turistidegrupi kohvrites üle piiri tagasihoidlikult arvestades umbes kolm pange seda vedelikku. Rõõmusta, oo Iisrael! See tähendab, Soomemaa pojad, — et teile tuleb abi sealt, kust te ei osanud seda oodatagi.

Ja ma pean kätt südamel hoides tunnistama — jah tõesti, niisugust viinahäda nagu Soomes pole ma elus veel kuskil näinud ja annaks jessuke, et enam ei peaks ka nägema.

Ei võõrusta sind Soomes keegi napsikesega ega sobi sul endalgi seda teistele pakkuma minna. „Kahvi“ asendab seda vägagi edukalt ja kaasavõetud märjukest pole sul mujale valada kui kraanikaussi või... omaenda sisse-musse.

Esimest ei raatsi ja teist ei taha teha, aga üle piiri tagasi tuua on ka ütlemata narr. Ja nii kogunebki õhtul kord siia, kord sinna hotellituppa paar õnnes ja õnnetuses ustavat sõpra, kes aitavad seda „kaasavara“ hävitada, muidugi vastuteenele lootes. Kujutage end inimese seisukorras, kes on söönud korraliku õhtusöögi ja — selle asemel, et läbi mõelda päevaseid muljeid või veel kiirustades neid õhtuhämarusest juurde hankida — istub nüüd oma toas ja joob sünge meeleheitelga täie kõhu peale (oh, ei saa meist kunagi eurooplasi, kes just nii pidavat tegema!) vastikut suviselt sooja viina, ainsaks suupisteks niisama leige kraanivesi. Parema suupiste kallale ei luba asuda kõikide juures ootamatult välja löönud mogri-märdilik ihnsus ja ahnus, niipea, kui asi puutub välisvaluutasse. Mehed, kes pühal Maarjamaal kõhklematult tõmbavad taskust punase kümnelise ja silmi pilgutamata heidavad selle kõige mõttetumasse kohta, veeretavad pool tundi näppude vahel viletsat kümnepennilist ja peidavad selle siis taskusse tagasi.

Ning kui see jäle viina-hävitamise töö (sest muuks seda ju nimetada ei saa) on tehtud, siis lausub nurgast nutune alandlik-paluv hääl:

„Poisid, mul on kohvris veel üks, poisid, palun, noh . . .“

Jube ja võigas naer läbi rusuva vaikuse käsib selle ühe ka välja otsida. Aga neid nutuseid mehikesi on nurkades veel . . .

Ja peakski lugejal selge olema, mida Soome kaasa võtta. Eks ikka seda va „Viru valget“, sest . . . ühe mõnusa hetke kinkis ta meile ikka. Üks seltskonnaliige, väga rahulik ja korralik teadusemees, oli üldise massisühhoosi ohvrina kandnud oma napsiportsukest kolme aasta eest Ungarisse ja tagasi, kahe aasta eest Tšehhoslovakkiasse ja tagasi, nüüd tahtis ta kanda seda ka Soomest tagasi. Tollirevisjon aga avastas selle ning „täiskogu“ otsusega konfiskeeriti see paljurännanud ja hästilaagerdunud pudelike ning lasti Viiburi jaamas käiku. Aga nüüd juba vägeva „Moskva suvise“ suitsuvorstiga ja esimeste selle aasta hapukurkidega, millede kollakasroheline koor hamba all ütlemata mõnusalt ning koduselt krõmpsus.

Ja-jah, iga asi omal ajal, omas kohas!

„Töötajate sõnavõttudega on meil asi täiesti käest ära,“ ütles direktor ühel nõupidamisel kõige kitsamas ringis. „Koosolekul räägib igaüks, mis aga sülg suhu toob ja mina söögu pärast seda putru nii, et mine või paiste. Jõudsin otsusele, et tuleb tööle rakendada ühiskondlike sõnavõtjate võrk, umbes nii, nagu on need igasugused ühiskondlikud inspektorid ja muud asjad. Küsimusi, mida me koosolekul arutame, on ju ainult näputäis. Kord vaja distsipliinirikkujaid läbi võtta, kord ametiühingukomiteed sarjata ja ega juhtkonna hea sõnaga meeldetuletaminegi paha tee. Seepärast — sõnavõtud valmis kirjutada, tekstid minuga kooskõlastada, kanda niisuguste väikeste kaardikeste peale nagu need . . . noh, mängukaardid või mis nad on, nii et mahub parajasti peopessa. Ja lasta mõnel õigel mehel ette lugeda. Muudkui võtab teisi järjekorras taskust ja loeb ette. Niiviisi lööme igasugustel urgitsejatel pinna jalge alt ja likvideerime anarhia. Ülesande usaldan kombinaadi TKO juhatajale.“

Uue süsteemi esimene proov toimus seoses ühe 40-aastase noortöölise ööbimisega kainestusmajas ja sellele eelnenud energilise tegevusega linna tähtsamates avalikes paikades. Vastava ettevalmistuse saanud töötaja, esimene kaart peidetud suurde kämblasse ja terve loengu jagu tagavaraks taskus, alustas:

„Seltsimehed! Suure nõrdimusega saime me teada ühe meie kollektiivi liikme ebaväärikast käitumisest, mille teostamine sai võimalikuks ainult tema lähimate töökaaslaste mahitusel, nende passiivsuse tõttu. Nemad, nagu selgus, ei ole viimasel ajal küllaldase printsiipiaalse järjekindlusega külastanud oma seltsimeest tema kodus, pole

jälginud, mis ta teeb tööst vabal ajal ega käinud temaga koos õhtuti kinos."

Oraator tegi pausi ja hakkas taskust uut kaarti otsima.

"Hästi räägib, konkreetsetl," sosistas direktor oma naabrile ja hõõrus presiidiumilaua all käsi. "Paljastab olemuse kohe juurteni!"

"Jah, seltsimehed," jätkas "olemuse paljastaja", "üritus on küll läbi viidud, aga kuidas? Ma ütleksin, et formaalselt. Järjekordselt ei ole ametiühingukomitee suutnud kaasa tõmmata töötajate laiu masse, täiesti kõrvale on jäänud komsomolikomitee. Kuid mis suudab teha üksik inimene? Näib, et see kõik on teostatud ainult selleks, et saada järjekordset "linnukest" ürituste plaani..."

"Vale kaart," sosistas kõneleja selja tagant TKO juhataja. "Võta järjest!"

Ehmunud kõneleja haaras taskust uue ja pahvatas:

"Lubage mul kogu kollektiivi õnnitleda selle suurepärase töövõidu puhul, mis on meie järjekordseks panuseks võitluses rahu ja üldise desarmeerimise..."

"Lõpetada," sisistas direktor, "lõpetada!"

"Võta lõpust!" toetas TKO.

"Lõpuks avaldan südamlikku tänu meie kombinaadi juhtkonnale ja isiklikult meie lugupeetud direktorile, kelle aktiivse osavõtuta..."

Direktor kargas püsti:

"Kas on veel sõnasoovijaid? Ei ole? Tööle, seltsimehed!"

Kümme minutit hiljem nuuksus õnnetu TKO juhataja direktori kabinetis:

"Ma ütlesin talle, et võtku pealt viis esimest. Aga ma mängin temaga ju iga õhtu kaarte ja nii nagu ta paki kätte saab, kohe segab ja jagab ja tõstab ja tõmbab vahelt... Igavene valemängija! Harjumus, seltsimees direktor, harjumus!"

Direktor tegi rikkiläinud udupasuna häält.

Otsisin parajasti oma korteri ukse ees taskust võtit, kui minu juurde astus mu naisevend, soliidse asutuse vastutav töötaja, naeratas kentsakalt, lõi mul kaabu peast maha ja saatis selle osava jalahoobiga trepist alla.

„No-noh!“ hüüdsin kurjalt. „Kas sa tahad midagi teendada või?“

„Vait!“ vastas ta teravalt. „Ma ei ole vastutav isik.“

Mulle valati nagu külma vett selga. Kuu aega pärast pulmi kuulda oma naise sugulase käest, et ta ei ole oma tegude eest vastutav!

„No muidugi, seda küll,“ laususin võimalikult leebelt. „Mul ei tulnud see kohe meelde. Aga kuidas sul see mittevastutamine... ammu juba lõi välja?... Või kas isa-ema ja teised sugulased?...“

„Kogu suguvõsa on siiani vastutanud,“ seletas naisevend juba vähe rahulikumalt. „Ainult mina ei vastuta. Eile õhtul jõudsin selgusele. Lugesin voodis ajalehte. Seal on kõige all lõpus toimetuse telefoninumbrid, et peatoimetaja ja asetäitjad... ja vastutav sekretär. Oh, mõtlen, kus on mees hullu ameti peale sattunud: teised toimetavad ja kirjutavad, mis pähe tuleb, aga sina muudkui vastuta. Pool ööd mõtlesin selle üle. Et peaks järele uurima ja endale ka niisuguse mehe vaatama — juhataja vastutav asetäitja.“

Hommikul enne tööle minekut läksin poest läbi, suitsu oli vaja. Näen silti — vastutav müüja seltsimees see ja

see. Aga leti taga on kolm müüjat: tähendab, üks vastutab, kaks mitte. Ja võta nüüd kinni, missugune neist see vastutav on. Teiste käest ei julge nagu ostagi, sest kes teab, mis nad sulle annavad või kuidas arvet teevad. Ei aidanud midagi, küsisin, et kes teist on vastutav müüja. „Mina,“ vastas üks nendest. „Palun, mis viga on?“ — „Ei midagi,“ ütlesin, „lubage kaks pakki „Belomori“.“ Andis, aga ise vaatas mulle niisuguse näoga otsa, et oh, sa kole mees, nii vara hommikul juba nina õline...

Lähen tööle, leian seal värske posti seas arve mööbli remontimise eest. Sellel on kolm allkirja all: direktor, pearaamatupidaja ja vastutav teostaja. Näed nüüd, mõtlen, ongi teised minust ette jõudnud, ongi niisugune mees ametisse võetud. Direktor kirjutab alla küll, aga ei vastuta. Selle jaoks on eraldi mees, nagu omal ajal Inglise kuningal peksupoiss.

Heietan parajasti neid mõtteid, kui tuleb minu juurde ehitusmeister koos ühe töölisega. „Seltsimees juhataja,“ ütleb ta, ise otsast otsani püha viha täis, „saatsin selle mehe eile lattu valget värvi tooma. Sai 30 kilo, kirjutas saatelehele alla ja jõi öösel maha... Oli nii?“ käratas ta mehele. „O-oli küll,“ kokutas see ja kõikus kui pilliroog. „Mi-mis te minust tahate, mina pole teil siin mõni va-varaliselt vastutav isik! Mina ei tea midagi. Mind ei saa vastutusele võtta, mina pole teiega varalise vastutuse lepingut sõlminud...“

Südametäiega läksin lõunale, ei saanud enam olla, tundsin, kuidas pea hakkas na imelikult kumisema. Käisin ühes sööklas, teises, kolmandas ja... jäin ikkagi söömata. Laual oli sildike, et ettekandja see ja see, aga vastutavat ettekandjat polnud kuskil, ja vastutavat kokka ka mitte. Kujutasin selgesti, kuidas see mittevastutav kokk, mingi räpane vest seljas, liigutab pika teibaga kuskil köögi hämaruses pajas suppi, kuidas mittevastutav ettekandja rõõmsa meelega selle leeme mulle kaela sokutab. Ei, otsustasin, ei hakka riskima... Jala tuln koju, ei leidnud vastutava juhiga trammi, bussi ega taksot. Ja siin ma nüüd olengi.“

Tahtsin talle midagi rahustavat öelda, kui ta äkki mul uuesti mantlivarrukast kinni haaras, endal silmad peas kui arbuusid, ja osutas koridoriseinale kinnitatud sildile: „Tuleohutuse eest vastutav sm. Juurikas“.

„Kas sul tikku on?“ kähistas ta. „Teeme õige siia väikese lõkke maha. Tuleohutuse eest vastutab majahoidja, see on igavene kiusupunn. Paras talle!“

„Pea, pea!“ hüüdsin. „Ära unusta, et oled vastutav töötaja. Sa ei tohi!“

Senikaua, kui ta seda mõtet seedis, sain ukse lukust lahti, oma mantlivarruka ta pihust kätte ja hüppasin ruttu tuppa. Soo, igaks juhuks kõik riivid ka ette. Äkki tuleb tal pähe mõte, et ta praegu pole tööl ja seega ei ole vastutav. Paneb ikka maja põlema või lööb mul silma siniseks — palun väga, kes siis lõpuks vastutab?!

EBAREAALNE LUGU

(proloogiga ja veel mitte toimunud epiloogiga)

PROLOOG

Tavalise tööpäeva hommik keskmise suurusega ettevõttes. Ametnikud jooksevad mööda tube, tassides suuri paberipakke kappidest oma töölaudadele. Põrandal on kápuli maas koristaja ning käskjalg ja liimivad kokku tosinat paberilehte mingi 72 lahtriga aruande formulari joonestamiseks. Direktor istub oma kabinetis ja kõneleb kahe telefoniga korraga — ühte toru hoiab vasaku käega, teise on surunud viltukallutatud pea ja õla vahele, parema käega kirjutab alla mingisugustele dokumentidele, mida sekretär tema ees hoiab. Sekretäri selja tagant paistab direktori asetäitja kirjavahetuse alal ning ootab paksu paberipatakaga veheldes kannatamatult järke. Suurest suitsetamisest on kabinetis poolhämär ning lagi ülespoole kummunud.

„Pommitavad ikka sama asjaga,“ hädaldab asetäitja nutuse häälega. „Trust nõuab juba kuuendat korda vastust nende kirjale nr. 127569/8 LM, mille vastamise tähtaeg oli kolm kuud tagasi. Juba neli korda olen neile kirjutanud, et me pole seda kirja saanud ega tea, millest seal on jutt. Saatku ometi ärakirjast ärakiri!“

„Küll on bürokraadid,“ vihastab direktor. „Võta, tibu, komandeering ja käi õige seal trustis ära. Näitame neile, et me siin üksnes paberite taga ei istu, vaid ka liigume, käime nii-öelda, kohtadel.“

Kolm päeva hiljem seisis äsja komanderingust naasnud asetäitja kirjavahetuse alal direktori ees.

„Noh?“ küsis see.

„Ei õnnestunud,“ ohkas asetäitja. „Trustis pole kedagi. Töötajaid pole. Ainult koristajatädi istub seal ja võtab telefonikõnesid vastu. Dokumente ka ei ole.“

„Kuidas ei ole?“ ei taibanud direktor. „Kuhu need dokumendid siis kadusid?“

„Rotid pistsid kinni. Ühel esmaspäeva hommikul tehti kapiuksed valla — puha puru, nagu hekseldatud! Sekretär tõmbas kirjutuslaua sahtli lahti ja hakkas kisama, et keegi on tema sahtlid kaerahelbeid täis toppinud. Aga kui siis pani paar igavest volaskit sealt seest välja, poolemeetrised sabad taga. Kuus väikest poega oli keskmises sahtlis just stambi kõrval, millega lüüakse kirjadele sissetuleku kuupäevi... Ainult postiraamat oli järel. Ja sealt võib lugeda, et meile saadetud kirja vastamise tähtaeg oli 12. juulil. Ametnikud saadeti kõik pärast seda rotihäda maale kartuleid võtma. Mis nad seal enam istuvad, kui pabereid pole. Helistasin neile kolhoosi, aga nad ise ka ei mäleta enam, mis seal just tuli vastata. Muudkui raiuvad vastu, et olgu vastatud...“

„Oo-oh,“ oigas direktor, pea käte vahel. „Need neetud rotid ajavad mu hauda veel enne pensionile saamist.“

„Ei aja,“ sosistas asetäitja. „Iga asja vastu on rohtu. Trusti koristajatädi õpetas. Ütles, et mis sa muretsed selle tühja vastuse pärast. Vasta aga ära! Vasta mis tahad, ega see kedagi huvita, mis sa seal kirjutad. Tehakse postiraamatusse märke, et „vastatud, vt. kaust nr. see ja see“ ja jäetakse rahule... Nii et palun kirjutage alla!“

Asetäitja ulatas imestunud direktorile järgmise kirja:

Trusti juhatajale

Teie kiri nr. 127569/8 LM

30. 06. k. a.

Kirjas antud korraldus täidetud. Nõutud andmed esitatud.

Direktor

„Siin pole midagi valet,“ jätkas asetäitja. „Nende kirjas kästi meil saata vastus, ja eks see siin olegi vastus. Korraldus on täidetud.“

Direktor ohkas kergendatult ja võttis sullepea.

„Tead, tibuke,“ ütles ta, „vii õige see vastus isiklikult ära. Ja palu seda koristajatädi, et ta saadaks sinuga ka meile mõne . . . roti. Ehk on need pojad sealt sahtlist alles? Või kui ei ole, las siis püüab teisi elusalt, tuhkrulõksuga. Las närivad meilgi osa pabereid katki. Ehk saaks siis isegi minna vaatama seda uut tsehhihoonet, mis ülemöödunud aastal eksploatatsiooni anti.“

Asetäitja kirjavahetuse alal võttis vastuse ja läks.

EPILOOG

Direktori asetäitja kirjavahetuse alal oli korralik ametnik, kellele ülemuse käsk on seaduseks. Seepärast läks ta trusti ja teatas koristajatädile direktori soovi.

„Neid jookseb siin karjaviisi,“ vastas koristajatädi. „Hea meelega saadan mõne allasutustesse.“

Koos direktori asetäitjaga tagusid nad laudadest kokku ilmatusuure lõksu ja seadsid selle üles. Söödaks seati igasuguseid hõrgutisi, küll dorogobuži juustu, küll suitsuvorsti. Aga asjatult. Siis pandi lõksu nelja allkirja, kahe pitseri, kolme resolutsiooni ja absoluutselt mittevajaliku sisuga paber, ning rotid jooksid rüsinal sisse. Direktori asetäitja kirjavahetuse alal sidus neile kaela roosad siid-lehvid ja läks rõõmsalt tagasi, rotid paela otsas nagu taksikoerad.

Ja ongi kõik. Rotid pandi tööle. Paberipurust, mida nad valmistasid, hakati tootma termoisolatsiooniplaate. Toorainet jätkub paljudeks aastateks. Suurt kasu annab ettevõttele rottide kasvatamine müügiks, sest kõik asutused on nõus neid oma direktorifondi arvelt ostma mistahes hinnaga.

MINU AUTO

Loosung „Roheline tee rahvaautole!“ on kahtlemata väga tore, aga mulle näib, et selle on püstitanud mees, kellel endal autot pole ja kes seetõttu ei tea, mis ta teeb. Seepärast tahan ma oma rikkalike kogemuste najal hoiatavalt valgustada küsimust, mis on auto ja eriti tema pidamine.

Minu arvates on auto leiutamine maailma kõige suurem juhus. Ei ole mõeldav, et keegi oleks olnud suuteline teda korraga ja meelega välja mõtlema — niivõrd hämar on tema ehitus ja seletamatu tema käitumine. Oma salapärasuse ja ilmast-ilm katkioleku poolest on auto kahtlemata maailmas televiisori järel teisel kohal. Kuid kui televiisori kohta võib veel öelda, et see käib elektri väel, siis auto kohta seda enam teha ei saa. Seal on veel miskeid muid vägesid. Missugused need just on, seda ei tea isegi kõige suuremad autospetsialistid, sest kõik need, kes on üles tõstnud mu auto kapoti, hüüavad nagu ühest suust:

„Püha karistus, kuidas ta teil üldse käib?“

Nagu ma teaksin! Mina olen selles küsimuses sama tume nagu need küsijad. Olen ainult tähele pannud, et aeg-ajalt tuleb talle, s. t. sellele autole ikka, ühest otsast sisse valada vett, teisest bensiini ja keskpaigast õli. Järjekord pole oluline, tähtis on vaid valada samadesse aukudesse, kust auto üht või teist vedelikku on harjunud saama. See harjumus on tal juba tegemise ajal külge jäädud ja siin naljalt midagi ei muuda. Pärast seda tuleb ronida juhiistmele (esimene vasakpoolne), keerata süüde sisse ja tulla uuesti välja, et veenduda, kas midagi juhtus. Kui te näete, et sumbutajast jookseb sorinal bensiini, vett või muid vedelikke, siis on tõenäoliselt midagi korrast ära.

Sama võite arvata, kui auto põlema läheb. Kui aga väliselt pole midagi juhtunud, siis ronige sisse tagasi, kiskuge kordamööda kõiki neid nagasid, mida konstruktorid sinna rikkalikus valikus on asetanud, sõtkuge sealt alt neid tallalaudu ja kuulake, kas hakkab mürisema või mitte. Vahel hakkab, vahel ei hakka. Kui ei hakka, siis tulge välja, tõstke eest kaas üles, katsuge näpuga küünlaid (on seal üks niisugune tükk — kutsuvad millegipärast küünlaks, aga sarnased pole nad sugugi) ja öelge, et mootor on alles külm. Siis minge sisse tagasi ja korrake kogu seda sõtkumist-sikutamist. Kui ka siis midagi ei juhtu, siis on asi normaalne ja auto järjekordselt rikkis.

Helistage nüüd läbi kõik oma tuttavad autojuhid ja paluge, et nad teid koos autoga pukseeriksid sõiduautode individuaalparandustöökotta (heldus, missugune sõnal!). Nad on kõik kohe nõus seda tegema, aga neil kellelgi pole trossi. Ja kui te ütlete, et teil on, siis tuleb neil äkki meelde, et nende enda masin on ju ka rikkis, või läks poeg, kurivaim, just sõitma. Ta helistab teile, kui poiss tagasi tuleb. Lõpuks te siiski kedagi arvatavasti leiате, see tuleb ja esitab teise trafaretse küsimuse: „Seda ei saa ju üldse vedada! Kuidas ta teil küll koos püsib?“ See küsimus on juba lihtsam. Ta püsib koos raskustungi (ülemised tükid katsuvad allapoole vajuda, aga alumised on ees) ja osade vastastikuse hõõrdumise mõjul. Sest igas mehhanismis, olgu see või ministeerium, on alati neid, kes omavahel hõõruvad. Teine võimalus on, et teie auto püsib koos nagu üks jagu sildu. Seal on peamiseks detailiks kaar, mille küljes ripuvad teised osad. Autol on kaare asemel katus ning selle külge on riputatud rattad ja muud alumised värgid. Nojah, aga see on juba liiga teoreetiline.

Kui te ükskord olete jõudnud sinna töökotta, siis laveerige aga julgelt üle porise õue kõigi nende lappimist vajavate individuaalautode (taksod, teeninduskombinaatide furgoonid, kiirabimasinad ja teised) vahelt läbi ning koputage töökoja uksele. Kloppige aga julgelt, sest mees, kes neid parandab, pole sugugi paha mees, vaid ainult veidi sügava unega, ja ta tuleb kohe, kui ta ärkab. Ta tuleb, vaatab üle õue teie autot ja ütleb, et seda viga juba niisama lihtsalt ei paranda, pole ka niisuguseid riistu ning järjekord on üheksa ja pool aastat. Kui just kiirustada, siis üheksa aastat ja neli kuud. Nähes teie äärmiselt

nõutut nägu, ta veidike leebub ja juhatab teile ühe erategija, kellel on kodus moodne garaaž, kõik vajalikud riistad ja momendil juhuslikult ka veidike vaba aega. Palun pärast viit, päeval on ta tööl.

Õhtul lähete sinna, näete seal sedasama meest, keda päeval remonditöökojas, ainult nüüd on ta välja puhanud ja heas tujus. Ta näitab teile oma tõesti moodsat garaaži, kus on olemas kõik need riistad, mida töökojas enam ei ole. Ja nelja päeva pärast sõidate oma isiklikul autol koju. Lihtne ja liigutav!

Säärane jutt võib tekitada vale mulje, nagu oleks individuaalauto pidamine üks kallis lõbu. Kaugeltki mitte! Tõsi, raha läheb parandamiseks ja igasugusteks trahvideks palju, aga samal ajal tekivad ootamatud kokkuhoidud. Rõivastusele kulutate äärmiselt vähe, sest pole enam võimalik kanda head ülikonda: liigute igal pool õlistes tunkedes ja kirsavoides. Ja kui te ei taha selle pärast alatasa vabandada, siis keerutage näpu vahel süütevõtit, tungrauda või muud auto värki. Inimesed mõistavad ja andestavad teile. Täielikult loobute teatris, kinos, kohvikus, restoranis, toiduainete kaupluses ja mujal säärases kohas käimisest, sest bensiinijaamas, kus pole kunagi tankijat, valatakse teie riided alailma bensiiniga üle. Missugune asjaolu häälestab igasuguse seltskonna kohe selliselt, et te ise loobute inimeste sekka kippumast. Aga see on kõik kokkuhoid!

Alalisest kiirustamisest — auto neelab kõik teie vaba aja — muutute te närviliseks. Hakkate kiruma inimesi, kes teie sõidukile tänaval teed ei anna, nende mõistmatuse pärast, sest kui te kord olete oma auto käima saanud, siis on sellega lõpmatult palju aega korstnasse lennanud ja teil põrgulikult kiire. Liiga kiire, et jalakäijatega tseremoonitseda. Ja ega autot tohigi kergekäeliselt seisma jätta, sest kunagi ei tea, kas ta enam uuesti käima lähebki. Tulemuseks on hüpertoonia, infarkt ja muu.

See kõik tuleb hoolega läbi kaaluda. Ja alles siis, kui teile on selge, et autoomanik ise käib (jala!) palju sagedamini kui tema auto, kui te olete veendunud, et kui teil on kiire, siis mingem jala, alles siis läki tänavale lootsungi all: „Roheline tee rahvaautole!“

„Kümne pärast kümme,“ ütles nahkkuues autojuht närviliselt kella vaadates. „Ja mina pidin kolmveerand kümme kaubabaasis olema.“

„Mina pidin juba kell üheksa tööl olema,“ tähendas mees rohelise nõoriga kaabus. „Nüüd seisa siin ja oota nagu messiast, kõik puha kallist tööajast.“

„Ei osata meil veel ühiskondlikult mõelda,“ võttis autojuht uuesti jutuotsa enda kätte. „Masinad seisavad, inimesed ootavad. Mis see kõik maksab?“

„Inimeste teenindamine on allpool igasugust arvustust,“ sekkus juttu pulstunud vanamees, kelle lõug meenutas hukkaläinud sokuhabet. „Vanasti oli asi palju paremini korraldatud. Igal kellaajal said abi. Võisid kas või südaöösel telefoniga koju tellida. Aga nüüd... Hommiku kella seitsmest saadik unista, et kust saaks rohtu. Tervis on viimase ni läbi, mõni hommik ihu väriseb nii, et köögiuksest ei saagi välja, peab paraadnast tulema...“

„Ise räägivad veel, et tervis on inimese kõige kallim vara ja seda tuleb hoida. Aga kui abi vaja, siis ei saa kuskilt!“

„Sõnad, sõnad, paljad sõnad, tegusid ei kuskil,“ sosistas pulstunud habe. „Ei mina usu, et mujal maailmas nii oleks. Seal saad ikka oma raha eest kiiresti ja korralikult kõike, mida tahad.“

Vaikus.

Läbi klaasi võis näha, kuidas vahepeal ruumi tulnud valges kitlis näitsik usinasti askeldas.

„No mis ta kohmerdab seal sees, kas ta ei võiks meid sisse lasta!“ pahandas rohelise nõoriga kaabu. „Aga kusa sellega, kaks minutit on ju veel aega. Bürookraadid!“

BAAR

Nad on siin südamest nii kalgiks läinud, et ei neile tähenda kaaskodaniku piinad midagi."

"Ei piinad, ei kallis tööaeg!"

"Minu kell on kümme."

"Minu oma kaks minutit läbi."

"Võib-olla küll, mul käib mõnikord taha."

Valges kitlis näitsik naeratas läbi klaasukse julgustavalt ja lehvitas abivajajatele käega.

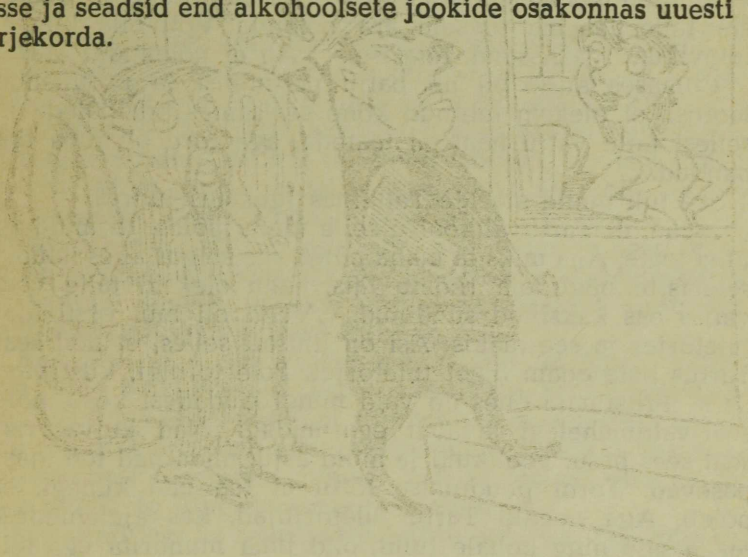
"No see on juba kurat teab mis," ägestus kaabu. "Inimväärikuse jalge alla tallamine! Peaks kuskile kirjutama."

"Tingimata, kirjutamegil" toetas vahepeal suureks paisunud seltskond kooris.

"Poisid, proovige, võib-olla polegi uks kinni!"

"Tohoo pagan, ega olegil No millal ta selle nii vaikselt lahti tegi?"

Ägisevad ja oigavad abivajajad tungisid rüsinal kaupluse ja seadsid end alkohoolsete jookide osakonnas uuesti järjekorda.

Ma tegin noorest peast oma terava keelega teistele palju tuska. Näiteks helistas mulle metskonda ükskord hästi õrn ja armas naisehäääl ja küsis: „Kas on tõsi, et eilsel metsakahjutulel metsaülem ära põles?“ „Ei ole kuulnud,“ vastasin talle, „et ma oleksin ära põlenud. Võib-olla kunagi tulevikus...“ „Issand, teie ise... Ah ei põlenudki ära?!“

Viimases lauses oli nii palju pettumust ja purunenud lootusi, et oleksin tahtnud kohe sealsamas ära põleda ja sellest talle valju häälega teatada, aga toru oli juba ära pandud.

See tuli mulle meelde Tallinnas juuksuri juures.

„Seda, et Tartu ülikool üleelle maha põles, te muidugi juba teate. Aga miks ta maha põles, see selgus alles nüüd,“ seletas ta, nagu laia rõõmu täis, nagu oleksid talle veel vanas eas kaksikud sündinud. „Vend oli mul eesti ajal tuletõrjes ja see rääkis. Asi on lihtsalt selles, et neil seal Tartus pole enam õiget tuletõrjet. Pole tornigi, kust vaadata. Pritsimaja õues on vaid mingi laudadest kosu, pole seal vahimehelegi lavatsit ega midagi. Nad kuivatavad seal sees pesu, voolikuid ja muid asju, mida nad töö ajast pesevad. Torni puudumise tõttu ei tea nad kunagi, et põleb. Aga needki Tartu tuletõrjujad, kes ajalehtedest teada said ning kohale tulid, olid ilma mundrita ega teinud mitte midagi, nii et keegi ei saanud aru, et nad tuletõrjujad on. Raudtee tuletõrje ei tulnudki välja. See mees, kes neile käsu annab välja sõita, oli puhkusel ja ära sõitnud oma ämma juurde Kuriili saartele. Seni kuni ta Tartu tagasi kutsuti, oli juba katus sisse langenud. Ja oligi nii — kujutage ettel —, et esimesena jõudis kohale Kuréssaare

tuletõrje! Muidu oleksid esimesed olnud Pärnu omad, aga neil läks Sangla soo vahel masin kraavi ja kõik mehed said surma. Kuni nad kohapeal külameestest uue meeskonna kokku sättisid ja neile tööraamatuid välja andsid, sõitsid saarlased mööda. Aga veel kiiremad olid Pihkva omad. Nende pritsiasjanduse pealikut nähti juba kaks päeva enne tulekahju Jaama tänava poes seda 50-kopikast maksavorsti ostmas. Teadjad inimesed arvasid kohe, et nüüd on midagi tulemas, aga võimud ei teinud väljagi.

Üldse ei võta praeguse aja tuletõrjujad oma tööd tõsiselt. Vanasti olnud nii, et kui oli suurem tulekahju, nagu näiteks see Petseri põlemine, siis mehed, kes kaasa ei saanud, nutsid suure häälega ja sõitsid taksoga järele. Nii suur kustutamise himu oli! Tulekahjul tõmbas korrapidaja kustutamise kohale nõõrid ümber ja pani teemasina üles. Niisuguse suure, kümnepangese. Ja kroonu poolt oli pangapiiritust. Samal ajal pani masinist ajaviitmata aurupritsil tule alla. Seda, ütlen ma teile, on tulekahju kohal kõige parem teha, sest seal on alati häid süsi käepärast. Minu naabrinaine, kes salaja kodus õmbleb, käib ikka tulekahjul triikraua sisse süsi otsimas. Kui siis mehed olid oma tee joonud, oli ka pritsil aur üleval ning hakati kustutama. Niisuguste meestega, kes on veidi võtnud, on see kõige parem. Minu mehe vanaisa, kes omal ajal oli Loobus metsavahiks, sai ühel pühapäeval, kui Vatku nõmm põles, Viitna kõrtsist hulga švipsis mehi kustutama ja need tegid mõne tunniga asja klaariks. Nii hasartsed olid. Metsahärra ei pannud sugugi pahaks, et osa kustutajaid kadunuks jäid. Kasu oli ikka suurem kui kahju.

Aga praegu ei ole õigeid kustutajaid, ei õigeid pritse ega õiget vett. Näiteks Tartus lasti kõik kohad vett täis, aga seda nad ei teadnud, et vesi teeb veel suuremat kahju kui tuli. Kui mu vend sellele tähelepanu juhtis ja veelaskmise kohest lõpetamist nõudis, aeti ta platsilt minema ja üks pritsiauto juht ähvardas teda vändaga.

Mu vend tegi ka selgeks tulekahju põhjuse. Tegemist on süütamisega. Jaa, uskumatu, aga üks professor läks kojamehega tülli, sest see ei tahtnud talle enam poest suitsu ja õlut toomas käia, ja pani siis ise põlema, et kojamehele vingerpussi teha."

"See on kõik väga kena," ütlesin talle, "aga ülikool ei ole ju maha põlenud..."

„Kuidas ei ole maha põlenud?... Te naljatate, eks?“
pillas ta käärid põrandale ja läks näost lubivalgeks. Ta oli
kohkumus ja õudus ise. Nii hea suur uudis tehakse valeks!

Siis mulle meenuski see kord, millal ma ise ära põlesin
ja mu süda sulas.

„On, on,“ kisendasin, „on maha põlenud. Peahoone ja
kõik õppekorpused, ja raekoda, ja Vernereri kohvik ja terve
Toomemägi... Ja ka enamus pritsimehi, kes kustutamas
olid, ja suur osa neid, kes ei olnud!“

Ta nägu hakkas hiilgama ja nagu teine päike oleks
tuppa tulnud. Järgmisele kliendile sosistas ta juba:

„Et Tartu linn on maha põlenud, see on muidugi vana
uudis. Aga miks ja kuidas...“

IKKAGI TUÜPPROJEKTI

Õhtul leidsin võõrastemajas oma toas laualt kirja:

„Töötan nüüd siin linnas aiandi direktorina. Tule homme vaatama. Istun väravavahi putkas neljandal korrusel tuba nr. 72. Peeter.“

Ja aadress ka veel all.

Maja leidsin hõlpsasti üles. Keset aeda kõrgus moodne klaasist, alumiiniumist ja fassaadtelistest neljakordne hoone veidra sildiga: „N. aiandi väravavahi putka.“ Leidnud direktori ja raputanud hoolega ta kätt, püüdsin kohe oma uudishimu rahuldada:

„Mis pagana pärast sa oma lossi nii kentsakalt tituleerid? Kas niisugune ultrahäbelikkus on teie pool heaks tooniks või?“

„Mis häbelikkust siin nüüd või midagi,“ naeris Peeter, „aga ta on meil niisuguse nimetusega bilansis. Kui oled vait nagu haud, siis seletan sulle selle loo ära.“

Igaks juhuks ei lubanud ma talle midagi. Liitati tunnen ma seda Peeter-poissi, ta räägib ära ikkagi, ka ilma vaikimistöotuseta.

„Vaata,“ alustaski ta, „kui ma kuus aastat tagasi siia tööle tulin, polnud siin midagi. Lage umbrohtunud põld ja „kõle tuul käis üle kesamaa“. Taotlesin ülemuselt luba mingi hoonekese ehitamiseks, kuhu kontorilaud üles seada ning kuhu töölised võiksid varjule panna oma üleriided ja ööseks rehad-labidad.“

„Siia ei tohi ehitada midagi kapitaalset,“ ütlesid linnaülemad. „Selle koha peale rajame generaalplaani järgi 18 aasta pärast hipodroomi. Äärmisel juhul võite ehitada kerge laudadest kuuri tööriistade jaoks.“

Ehitasimegi umbes nii suure kui kahe perekonna puukuur. Siis võtsin kübara näppu ja läksin linnaisade juurde tagasi. Et asi on nii- ja naasugune, linnarahvas igasuguseid juurikaid ja lilli nõuab, aga kus ma talvel seemet ja mugu-

laid ja pistikuid hoian, kui mul keldrit pole. Hoone juba on, kas võiks keldri alla teha?

„Imelik mees,“ vastati. „Kui sul hoone on, mis sa siis meie käest tuled keldri ehitamise luba küsima? Maa-alused värgid hipodroomi ei sega, tõmba aga kelder julgesti alla.“

Õnestasime oma sarale igavese suure betoonkeldri alla, ning kui see valmis sai, tõin ühe kõrge ülemuse ja muidu hästi mõjuka inimese vaatama. Et näe kus imeasi: igavesel vägeval keldril kükitab mingi armetu puukuur häbiks kogu majapidamisele. Ei mingit harmooniat ega tasakaalu baasi ja pealisehituse vahel. Imestas temagi ja seepeale lubati meil ehitada väike, kuid juba korralik soojapidav hooneke.

Noh, siis olid ka jalad põhjas. Läksin oma ülemuste juurde ministeeriumi ja rääkisin ära, et majake on meil na kitsavõitu, kui õige laiendaks teist väikese juurdeehitusega. Et kui saaks korraliku väravavahi putkagi. Juurdeehitusi ju keegi ei keela, sest ega juurdeehitus pole mõne uue tegemine. Ülemused lubasid. Ja kui juba kord ehitus käsil oli, siis mõtlesime, et võiks teha ka mõned muud ruumid peale väravavahi omade. Hakkasime projekti koostama. Aga pank sai ühe ajaleheartikli kaudu sellest haisu ninna ja leidis, et selle uue tiiva võib ehitada väga hästi mingi tüüpprojekti järgi. Tulevat odavam. Vaidlesin vastu, kuid meie panga juhataja on vana madrus ja kole äkiline. Ütles, et tüüpprojekte on igasuguseid, viitsigu me ainult välja otsida. Ja et riigi raha tuleb hoida ja et individuaalprojekti järgi tema ei finantseeri ehitust mitte üks kopik.

Nojah, hädaga tuhnisime siis terve mäe katalooge läbi ja leidsime lõpuks ühe veterinaarlaboratooriumi, ühekordse hoone osalise kellerdusega. Ilmnes aga, et see oli kokku laotud niisugustest detailidest, mida meie vabariigis ei toodeta. Seepärast taotlesime ülemustelt luba asendada tüüpprojektis ettenähtud ehitusmaterjal teisega, muuta hoone pikkust ja laiust, akende ja uste mõõtmeid, ruumide sisemist jaotust ja asetust. Lubati. Siis tulime mõttele teha hoonele täiskellerdus — oleks hea kas või laona kasutada. Lubati. Projekteerijad aga leidsid, et pole mõtet kõike seda maa alla toppida, sest meil on põhjavesi küllaltki lähedal ja taeva all on ruumi ju küll ja küll.

Liitati läheb niisugusel juhul hüdroisolatsioon kole kal-
liks. Lubatigi teha nn. soklikorrus ja meie maja muutus
faktiliselt kahekordseks.

Aga kui teeks talle siiski osaliselt ka keldri alla, mõt-
lesime. Nagu imelik, kui majal pole keldrit. Taotlesime
luba. Lubati. Siis venitasime osalise kellerduse täiskeller-
dusele, et kui juba ekskavaator süvendit kaevama tuleb,
siis on praktiliselt ükstapuha, kas viskab natuke rohkem
või vähem. Ja siis tõstsime kogu selle krempli ökonoomia
huvides maa peale ja meie maja oligi kolmekordne.

Edasi hakkas juba kurat ise kiusama. Me läksime nagu
marru või hasarti ja hakkasime seda maja kasvatama otse-
kui seent. Jälle eriloaga osaline kellerdus. Edasi eriloaga
täiskellerdus. Siis eriloaga kogu see krempel maa alt välja
ja oligi maja neljakordne. Rohkem enam ei julgenud,
ehkki kange himu oli näha, kui kõrgeks torniks saaks ühe-
kordse tüüpprojekti kohandada. Niigi oleme pidanud juba
viis asutust allüürnikeks võtma, muidu oleksid ruumid
tühjaks jäänud.

Noh, see tüüpprojekti kohandamine läks meil maksma
12 tuhat. Uue individuaalprojekti oleks saanud kuue
tuhandega. Igasuguseid lubasid tuli hankida neljateist-
kümnest asutusest 56 korral. Kogu vabariik ja pool Mosk-
vat sumises meie pärast. Aga nüüd on ta lõpuks valmis.
Põhilised tüüpprojektis toodud seisukohad on ka säilinud:
maja on neljakandiline, katus peal ja vundament all,
akendel klaasid ees ja suits käib korstnast välja. Ah jaa,
selle unustasin — algul oli ta muidugi ahjuküttel, aga
nüüd, nagu näed, on keskküte ja eraldi katlamaja. Selle
vana osa, millele me omal ajal hakkasime juurde ehitama,
selle lammutasime ära. Ega seda enam tarvis olnud, oli
nagu tuvikong meie uue maja küljes. Linnaisad jäid ka
rahule, et see hütt, mis aastaid tagasi nii nagu poolenisti
vastu nende tahtmist sai ehitatud, on lõpuks maha lõhu-
tud ja võit neile jäänud.

Aga arvele pidime selle oma ehituse ikka võtma nii,
nagu algul luba anti — väravavahi putka. Näis, kuhu nad
15 aasta pärast oma hipodroomi panevad . . ."

Peeter lõpetas oma ülevaate, me laskusime liftiga alla
ja läksime lõunale. Riigiraha kokkuhoidmise vili kõrgus
meie selja taga kui monument.

SISUKORD

Vanaisa püss	7
Õienduseks „Vanaisa püssi“ juurde	11
Pensionile	14
Jänesed	16
Taalo	21
Nudi pull	24
Aususe hind	28
Seatemp	32
Kunstkaru	36
Midagi ikka saabl	40
Sarviline jahimees	42
Reede	45
Igavene kärumees	50
Mahakantu jutustus	54
Viis minutit	59
Seltsimehelik kohus	60
Mõtisklusi omnibussis	65
Mida Soome kaasa võtta?	69
Valemängija	72
Vastutav töötaja	74
Ebareaalne lugu	78
Minu auto	82
Pikad minutid	85
Soeng „Fantaasia“	88
Ikkagi tüüpprojekt!	91

Ю х а в С о о к а с
ДЕДУШКИНА ДВУСТВОЛКА

Сборник сатиры и юмора на эстонском языке

Издательство ЦК Компартии Эстонии
Таллин, ул. Лауристина, 1.

Toimetaja: R. A a r m a. Tehniline toimetaja: U. S i l l a j e.
Korректор: D. M i h h a i l o v a.

Ladumisele antud 13. XII 1966. Trükkimisele antud 24. I 1967.
Paber 84×108, 1/32. Trükipoognaid 3,0. Tingtrükipoognaid 5,04.
Arvestuspoognaid 4,18. Tiraaž 25 000. MB-01420. Tellimise
nr. 2353. Trükikoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk tn. 54/58.

Hind 25 kop.

25 kop.

